

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА

ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

**ГЕНДЕРНИЙ ВИМІР ЖАРГОННОЇ ЛЕКСИКИ
В ІДІОСТИЛІ ПИСЬМЕННИКА
(НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ ІРЕНИ КАРПИ «ДОБЛО І ЗЛО»
ТА СЕРГІЯ ЖАДАНА «ДЕПЕШ МОД»)**

Кваліфікаційна робота
студентки 2 курсу
другого (магістерського) рівня
вищої освіти
спеціальності 035 «Філологія»
спеціалізації 035.01 «українська мова
і література»
Лиманської Анни Сергіївни

Науковий керівник:
Кохан Юрій Іванович,
кандидат філологічних наук, доцент

Харків – 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. ІДІОСТИЛЬ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПИСЬМЕННИКА.....	6
1.1. Висвітлення проблеми ідіостилю в науковій літературі.....	6
1.2. Теоретичні засади дослідження жаргонної лексики.....	10
1.3. Соціальні діалектизми як складник ідіостилю письменника.....	13
1.4. Поняття «фемінне» й «маскулінне»: аспекти вивчення.....	15
Висновки до розділу 1.....	19
Розділ 2. ВИЯВЛЕННЯ ЖАРГОННОЇ ЛЕКСИКИ В ІДІОСТИЛІ ІРЕНИ КАРПИ ТА С. ЖАДАНА	21
2.1. Тематична класифікація жаргонізмів у романі «Добло і зло» Ірени Карпи.....	21
2.2. Тематична класифікація жаргонізмів у романі «Депеш мод» С. Жадана.....	38
Висновки до розділу 2.....	52
Розділ 3. ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ СЛЕНГУ В ІДІОСТИЛІ ІРЕНИ КАРПИ ТА С. ЖАДАНА	54
3.1. Гендерно нейтральна лексика і фразеологія.....	54
3.2. Оприявлення фемінного через сленгову лексику і фразеологію в романі І. Карпи «Добло і зло».....	59
3.3. Сленгова лексика і фразеологія як репрезентант маскулінного в романі С. Жадана «Депеш Мод»	64
Висновки до розділу 3.....	69
Висновки.....	72
Список використаної літератури.....	77

ВСТУП

У сучасній українській художній літературі значною мірою активізувалося вживання лексики мовної периферії. Сучасні письменники широко вводять жаргонізми та сленгові слова до мови автора та персонажів з метою найяскравіше відобразити індивідуальні характерні риси героїв, їхнє світосприйняття, їхній соціальний статус і належність до певної групової спільноти, висвітлити особливості описуваного часу, передати читачам відповідний емоційний стан, виразити експресію. Наведене зумовлено рядом факторів, зокрема послабленням цензури, прагненням автора бути «ближчим» до своєї цільової аудиторії та реалістично описувати сучасність.

Яскравими представниками сучасної української літератури є Ірена Карпа й Сергій Жадан. В обраних для аналізу творах вони активно послуговуються розмовною лексикою, а також сленгом, що є складником розмовної лексики, з метою досягнення того чи того стилістичного ефекту. Саме сучасна література є своєрідним дзеркалом сучасного стану суспільства. Художні твори не лише відображають актуальні й злободенні теми, загальні настрої тих чи тих соціальних груп, а й репрезентують особливості мовлення різних представників суспільного середовища.

Актуальною, на наш погляд, залишається проблема специфіки добору мовних засобів для висловлювання чоловіків і жінок. Наразі в науковій літературі фігурує думка щодо відмінностей добору лексичних одиниць представниками різних статей. Вивчення потребує й питання «чоловічої» й «жіночої» оптики гендерних проблем.

Попри те, що обрані для аналізу твори сучасних українських письменників неодноразово ставали об'єктом вивчення літературних критиків, окремі їхні аспекти потребують додаткового дослідження, деякі питання залишаються дискусійними й вимагають детального аналізу, зокрема йдеться

про особливості ідіостилю авторів, вживання жаргонної лексики й специфіку вияву фемінного й маскулінного в жаргонній і сленговій лексиці в романах «Добло і зло» й «Депеш Мод». Це й зумовило **актуальність** нашого звернення до аналізу ідіостилю обраних авторів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано в науковому семінарі «Лексико-фразеологічні засоби ідіостилю письменника» відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри української мови Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Аналіз системи рівнів української мови XVII—XXI ст.».

Мета роботи – з'ясувати особливості ідіостилю Ірени Карпи й Сергія Жадана, окреслюючи специфіку вживання жаргонної лексики, й прояви в ньому фемінного/ маскулінного.

Мета роботи передбачає розв'язання таких **завдань**:

- опрацювати довідкову, підручникову, науково-теоретичну літературу, присвячену вивченню понять «сленг» і «жаргон»;
- окреслити специфіку поняття «ідіостиль»;
- дослідити ідіостиль Ірени Карпи й Сергія Жадана на матеріалі романів «Добло і зло» й «Депеш Мод», виявити жаргонну лексику;
- виділити основні тематичні групи жаргонізмів;
- вивчити основні джерела походження та утворення аналізованих мовних одиниць;
- дослідити питання гендеру в гуманітаристиці;
- окреслити особливості гендерних опозицій, виявлених на мовному рівні, в обраних для аналізу творах.

Об'єкт дослідження – жаргонна і сленгова лексика в ідіостилі Ірени Карпи й Сергія Жадана.

Предметом дослідження є структурно-семантичні особливості мовних одиниць сленгової лексики, що наявні в романах «Добло і зло» й «Депеш Мод», прояви фемінного й маскулінного в обраній групі мовних одиниць.

Теоретико-методологічною основою дослідження є довідкові й підручникові джерела, зокрема «Словник сучасного українського сленгу», Словник українського жаргону Л. Ставицької, наукові розвідки О. Горбача, Є. Горошко, Т. Космеди, Н. Кухар-Онишко, Ю. Маслової, О. Селіванової, Л. Ставицької, О. Таран, С. Філоненко, М. Храпченка, Н. Шарандиної та інших. Джерельна база нашого дослідження – романи «Добло і зло» Ірени Карпи й «Депеш Мод» Сергія Жадана.

Використано такі **методи дослідження**, як: описовий, зіставний метод, статистичний, психологічний, структурно-семіотичний, компонентний і контекстний методи.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що проведено комплексне дослідження сленгової лексики й систематизовано вияви в ній гендерних опозицій в обраних для аналізу творах.

Практичне значення одержаних результатів.

Положення й висновки кваліфікаційної роботи можуть стати основою подальших наукових студій, можуть бути використані на уроках з української мови, під час підготовки факультативних занять, у гуртковій роботі в загальноосвітніх середніх навчальних закладах тощо.

Апробація роботи. Розділи, увесь текст роботи обговорювалися в науковому семінарі.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 82 сторінок, із них 77 сторінок основного тексту й 5 сторінок списку використаної літератури (45 позицій).

Розділ 1. ІДЮСТИЛЬ ЯК ОСОБЛИВІСТЬ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПИСЬМЕННИКА

1.1. Висвітлення проблеми ідіостилю в науковій літературі

Проблема тлумачення понять «ідіостиль», «індивідуальний стиль», «ідіолект» привертає увагу багатьох науковців, але незважаючи на те, що існує велика кількість наукових праць з цієї теми, на сьогодні позиції дослідників щодо визначення понять «ідіостиль», «індивідуальний стиль», «ідіолект» різняться. Вказані терміни часто ототожнюють, розглядаючи як синоніміїні в деяких наукових розвідках. Окремі дослідники навпаки розмежовують зазначені поняття.

В енциклопедії «Українська мова» терміни «ідіолект» та «індивідуальний стиль» описано як тотожні, а тлумачення поняття «ідіостиль» немає. «Стиль індивідуальний, ідіолект – скупність мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію і вирізняють мову окремого письменника з-поміж інших; своєрідність мови окремого індивіда. Це поняття насамперед стосується стилю майстра слова, письменника» [39, с. 214].

У «Сучасному лінгвістичному словнику» запропоновано таке визначення: «Ідіолект (грецьк. *Idios* – свій, своєрідний, особливий + лат. *lectio* читання, вимова) – індивідуальний різновид загальнонародної мови, що належить одній конкретній людині; характерні особливості мовлення індивіда як сукупність стилістичних, формальних, словотвірних та інших властивостей. Властиві кожному мовцеві манера висловлюватись, спілкуватись у різних ситуаціях. Найчастіше пов'язується з кількісним і якісним володінням словниковим запасом мови» [10, с. 240].

«Ідіостиль (грецьк. *idio* – свій, особливий + стиль), ідіолект – індивідуальна зображувальна мова автора тексту й віддзеркалювана в ній свідомість, спосіб мислення адресанта; сукупність мовно-виражальних засобів, які виконують естетичну функцію й вирізняють мову окремого

письменника з-поміж інших». Також ідіостиль визначають як унікальність мовлення окремої особистості; оригінальний спосіб спілкування, притаманний окремому індивіду; комплекс мовних і позамовних аспектів мовної та комунікативної компетенції окремого представника національної лінгвокультурної спільноти [10, с. 241].

Ідеться про те, що індивідуальний стиль властивий тому чи тому письменникові слова або певному мовцю й виявляється він в особливостях мовлення (фонетичних, лексичних, граматичних, синтаксичних тощо) [10].

Згідно з визначеннями, які наведено у «Літературознавчому словнику-довіднику», поняття «ідіолект» та «індивідуальний стиль» не є тотожними, а визначення терміну «ідіостиль» не подається. «Ідіолект (англ. *idiolect*, від грец. *Idios* – свій і *dialectos* – розмова, говір, наріччя) – індивідуальне мовлення, що пояснюється місцем проживання, віком, фахом, соціальним станом, загальним рівнем культури певної людини. Ідіолект як мовна характеристика особистості не тільки окреслює особливе, а й розкриває розмаїті аспекти мови як загальнонаціонального феномена, її невичерпний потенціал» [15, с. 293].

Індивідуальний стиль виявляється в окресленні істотних ознак хисту письменника в конкретному літературному творі; це «мистецька документалізація своєрідності світосприйняття певного автора, його нахилу до ірраціонального чи раціонального мислення, до міметичних принципів (принципів уподібнення) чи розкутого образотворення, його естетичного смаку, що в сукупності формують неповторне духовне явище» [15, с. 312]. Літературний стиль відрізняється змістом від ідіостилю мовця, або стилістики, «де висвітлюється специфіка мовних засобів у різних мовленнєвих сферах (розмовна, повсякденно-побутова та книжна, наукова, науково-популярна, офіційно-ділова, публіцистична, художня та ін.)» [15, с. 303].

Аналізуючи праці дослідників індивідуального стилю письменників, слід зауважити, що визначний вклад у науку зробили такі науковці, як:

Н. Болотнова, С. Золян, С. Єрмоленко, Ю. Караулов, В. Кухаренко, О. Кухар-Онишко, Н. Сологуб, Л. Ставицька, М. Храпченко, О. Чичерін.

Деякі науковці розглядали у своїх працях розглядали індивідуальний стиль письменника як систему індивідуально-естетичного використання властивих певному періоду розвитку художньої літератури засобів словесного вираження, а також систему естетично-творчого добору, осмислення та розміщення мовних елементів [14].

У розвідці «Індивідуальний стиль письменника: Генезис. Структура. Типологія» О. Кухар-Онишко тлумачить поняття ідіостилю як «вираження авторського погляду на світ, визначеної концепції світу й людини», також автор зазначає, що стиль «не тільки об'єднує твір в одне ціле, а й пронизує кожен елемент твору, надаючи йому системності та художньої цілісності». Згідно з концепцією дослідника, основною рисою індивідуального стилю автора є особливі ознаки, які вирізняють його індивідуальний стиль з-поміж інших. «Коли у творі виявляється різностильність, штучність, надуманість, то це тільки свідчить, що стиль автора ще не склався, не визрів» [13, с. 33, 50].

Велика заслуга в дослідженні ідіостилю та ідіолекту належить Л. Ставицькій. У своїй статті «Про термін ідіолект» Л. Ставицька розглядає поняття ідіостиль та ідіолект та подає такі дефініції: «ідіолект – це сукупність індивідуальних особливостей, що характеризують мовлення окремого індивіда, а ідіостиль – індивідуальний стиль, сукупність основних стильових особливостей, які характеризують твори того чи того автора у певний період або всю його творчість. Ідіостиль письменника, включаючи в себе ідіолект, виявляється у мовній і комунікативній компетенції, усвідомленому виборі засобів спілкування, мовному чутті й смаку» [32, с. 5].

Мовна свідомість, що визначає ідіостиль як засіб самовираження, самоідентифікації, самості, мовної поведінки, є визначальною кваліфікаційною ознакою мовної особистості. Головною особливістю художнього тексту є те, що він завжди наділений унікальною авторською індивідуальністю, це дає змогу говорити про ідіостиль автора. Слід говорити

про трирівневу структуру мовної особистості: 1) вербально-семантичний – цей рівень передбачає для носія мови достатній рівень володіння повсякденною мовою, а для дослідника – у науковому аспекті традиційний опис формальних засобів вираження певних значень; 2) когнітивний (лінгвокогнітивний), який охоплює знання усталену картину світу, усвідомлення свого еґо в об'єктивному світі, інтелектуальну сферу, тут аналіз передбачає аналіз свідомості, процесів пізнання через мову; 3) прагматичний – єднає в собі цілі, мотиви, інтереси, установки та інтенції особистості, забезпечує при аналізі мовної особистості перехід від оцінки мовленнєвої діяльності до осмислення реальної дійсності, орієнтованість на цілеспрямоване використання мовлення в соціальній взаємодії. Зазначені рівні не є паритетними, оскільки стосуються різних ступенів відображення мовної особистості [16].

Більшість дослідників наголошують на рівнозначності понять «ідіостиль» та «індивідуальний стиль». Водночас деякі зауважують, що поняття «ідіостиль» більш широке, актуальніше на сьогодні, характеризується комплексністю, різногранно репрезентує соціально-історичний, психологічний, морально-естетичний і національний вияв особистості. В ідіостилі відображається світогляд і знання про навколишню дійсність (концептуальна картина світу), загальна й мовна культура, оприялені через слово.

Отже, у мовознавстві окреслилося два підходи до вивчення поняття «ідіостиль»: 1) ототожнення його з поняттями «індивідуальний стиль» й «ідіолект»; 2) виокремлення ідіолекту як важливого складника ідіостилю. Другу концепцію обстоює у своїх працях зокрема й авторитетна дослідниця Л. Ставицька. Поняття «ідіостиль» ми розглядатимемо як засіб самовираження письменника, як сукупність мовленнєвих особливостей, виявлених на рівні лексичному, граматичному, синтаксичному, властивих певному письменнику, що водночас є виразником специфіки мислення, мовної картини світу й світосприйняття автора.

1.2. Теоретичні засади дослідження жаргонної лексики

Мова сучасної художньої літератури не однорідна за своїм складом та містить як стилістично нейтральну лексику, так і лексику, використання якої обмежено певними чинниками, у тому числі соціальними.

Проблеми сленгової лексики, аргю, жаргонізмів, зокрема їх диференціація, функціонування та класифікація привертають увагу багатьох дослідників. Варто згадати про розвідки О. Ахманової, О. Горбача, П. Грабового, І. Матвіяса, Н. Сологуб, Л. Ставицької, В. Хом'якова та інших дослідників.

Щодо терміну «арго» в енциклопедії «Українська мова» наведено таке визначення: «арго (франц. Argot – жаргон, первісно – жебрацтво) – один з різновидів соціальних діалектів, штучно створювана умовна говірка якої-небудь вузької замкненої соціальної або професійної групи, незрозуміла для сторонніх. Іноді термін “арго” вживається на позначення певного соціального чи професійного відгалуження від загальнонародної мови (напр., аргю артистів, музикантів, спортсменів, військовослужбовців та ін.), тобто в тому ж значенні, що й термін “жаргон”. У вулчому розумінні аргю – мова “соціального дна”, декласованих та антисоціальних елементів (рекетирів, злодіїв, жебраків, бомжів, картярів-шулерів тощо)» [41, с. 31].

Л. Ставицька у своїх працях визначає аргю як «закриту лексичну підсистему спеціальних номінацій, які обслуговують вузькі соціально-групові інтереси, частіше за все професійні» [30, с. 12]. В одній із своїх знакових робіт «Аргю, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови» дослідниця наводить думку, що аргю є умовною мовою та має на меті приховування предмета комунікації, взаємного розпізнавання або відмежування її носіїв; є засобом спілкування декласованих елементів та деяких професій [30, с. 23].

Дослідженням теми арго активно займався О. Горбач. У його науковому доробку є праця «Арго в Україні», де автор наводить визначення поняття, аналізує мовну ситуацію в Україні й описує джерела утворення арго. Згідно з визначенням О. Горбача, яке подібне до визначення, поданого в «Енциклопедії української мови», арго є умовною говіркою, що створена штучно для спілкування вузької замкненої соціальної або професійної групи [6]. Дослідник стверджує, що функція арго – це вказувати на соціально-групову приналежність мовця. Так, характеризуючи мовну ситуацію на території України після революції 1917 р., він стверджує, що міський елемент намагається показати свою цивілізаційну вищість над селом, для чого вирізняє себе в мові, використовуючи арготизми [6].

Є. Редько зазначає, що «арго – це деяка сукупність лексем, уживаних у закритій соціальній групі (традиційно за їхню основну функцію визнають функцію конспіративну)» [21, с. 153]. Аналізуючи мовлення лірників і кобзарів із різних українських територій, дослідник висловлює припущення про спільний лексичний фонд для представників тих чи тих етнокультурних регіонів, що умовно можна визначити «як ядро арготичної лексики, чи базисну арготичну лексику» [21, с. 101]. «У такому разі кожен аналізований соціолект, вочевидь, певною мірою становить “уламок” певної спільної старцівської мови, поширеної на всій території України як мови єдиного старцівського цеху» [21, с. 101]. Водночас дослідник, реферуючи напрацювання В. Бондалетова, говорить про те, що «всі східнослов'янські арго беруть початок у спільному лексичному фонді, який виник до розпаду східнослов'янської етнічної та мовної єдності (такий фонд названо “протоофенською мовою”)» [21, с. 152–153].

Згідно з визначенням, яким послуговується О. Юрченко, «жаргон (франц. jargon, первісно – пташина мова, цвірінькання, незрозуміла мова, від гал-ло-роман. garrige – базікати) – один з різновидів соціальних діалектів, що відрізняється від загальноживаної мови використанням специфічної

експресивно забарвленої лексики, синонімічної до слів загального вжитку, фразеології, іноді й особливостями вимови». [43, с. 182].

Л. Ставицька пропонує систематизацію жаргонів, згідно з якою виділено спільноти за певними ознаками, а саме: 1) за ознакою професії, 2) за станом у суспільстві, 3) за спільними інтересами чи вподобаннями, 4) за віковою ознакою, 5) класові жаргони [31, с. 32].

В енциклопедії «Українська мова» наведено два значення терміна «сленг»: «Сленг (англ. slang, первісно – мова бродяг і злодіїв, жаргон) – 1) термін, що донедавна в українському мовознавстві зрідка вживався в тому самому значенні, що й жаргон (перев. щодо англомовних країн); 2) інтержаргонне явище; не маючи чітко окреслених меж, він уживається в значенні особливостей мовлення чималих верств носіїв мови, пов'язаних не лише груповою, корпоративною спільністю, а й просторовою, наближаючись до просторіччя, хоча сленг використовується не лише людьми, недостатньо обізнаними з нормами літературної мови, а й особами, які ними володіють, – для посилення експресивності висловлювання (напр., молодіжний сленг)» [41, с. 608].

«Сленгу властиво запозичувати одиниці аргю і жаргонів, переосмислюючи і розширюючи їх значення. За структурою він поділяється на загальний і спеціальний (професійний жаргон та мову певних соціальних прошарків)». Загальний сленг характеризується відносною стійкістю протягом тривалого періоду, досить поширений, «неоднорідний за своїм генетичним складом і ступенем наближення до літературної мови, що має яскраво виражений експресивно-оцінний характер» [41, с. 608].

Деякі науковці розглядають сленг як основний компонент просторіччя, що включає в себе як соціальні варіанти: професійні, корпоративні жаргони – так і поширену й загальнозрозумілу соціальну мікросистему, дуже неоднорідну за своїм складом наближену до літературної мови. Ця мова має яскраво виражений емоційно-експресивний оцінний характер і своєрідний вокабуляр.

Відповідно до визначення, запропонованого Л. Ставицькою, сленг – це «практично відкрита мовна підсистема ненормативних, стилістично знижених лексико-фразеологічних одиниць, які виконують експресивну, оцінну (звичайно негативну) та евфемістичну функції» [31, с. 42].

Таким чином, усі три семантичні групи – жаргон, арго, сленг – об'єднані тим, що знаходяться на периферії мовної системи; лексичні одиниці, що входять до їхнього складу, стилістично марковані, властиві мовцям певних соціально-вікових груп. Водночас слід зауважити, що жаргон – більш широке поняття, це напіввідкрита лексико-фразеологічна підсистема, що функціонує в межах соціальних або соціально-професійних підмов (військова, студентська, підліткова тощо). Арго ж є закритою системою, а арготизми вживаються з метою приховування змісту повідомлення від тих, хто не є членом закритої соціальної групи (наприклад, арго злочинців). Натомість жаргонізми не використовуються з метою приховування змісту повідомлення. Сленг – це майже відкритий масив ненормативних лексико-фразеологічних одиниць. Сленгізми більш або менш загальновідомі й широко вживані.

1.3. Соціальні діалектизми як складник ідіостилю письменника

Літературна мова не тотожна мові художньої літератури, оскільки основною функцією першої є комунікативна, а в мові художньої літератури перевага надається естетичній функції (вплив на читача за допомогою спеціально організованого образного змісту). Сучасні автори художніх текстів послуговуються усім багатством національної мови, зокрема стилістично маркованою лексикою.

Жаргонна лексика пов'язана із соціальним середовищем та може використовуватися у творах художньої літератури з метою характеризувати персонажів, їхній соціальний статус, відобразити їх ставлення до себе, один

до одного й до навколишньої дійсності, окреслити часові проміжки описуваних подій.

Використання соціальних сленгізмів у художній літературі набирає популярності. Окрім прагнення автора бути «ближчим» до своєї цільової аудиторії та реалістично описувати сучасність, вживання жаргонної лексики в художніх текстах зумовлено низкою факторів: демократичні перетворення, спричинені політичними, економічними та соціальними умовами, послаблення цензури, «детабуїзація» мови ЗМІ, активне входження у публічне життя представників різних соціальних груп – носіїв специфічних жаргонів й інших форм нелітературного мовлення.

Можна стверджувати, що форми «діалектного», «жаргонного» загалом «нелітературного» мовлення в художній літературі завжди мають як другий план побудови смислової системи загальнолітературної мови певної епохи.

Використання жаргонізмів у текстах художньої літератури увиразнює мову твору, надає колоритності мовленню персонажів, відтворює мовну атмосферу подій, описаних у творі.

Стосовно жаргонної лексики в сучасних художніх текстах Л. Ставицька зауважує: «Пострадянський час злегалізував “заборонений плід” жаргону, і це свято вербальної свободи вповні виявилось у словесній творчості українських письменників та журналістів. Щойно жаргонна лексика потрапила до цієї сфери, вона вмить була залучена в систему естетичного словоперетворення... Жаргонний лексикон в усьому своєму соціосемантичному розмаїтті – це не просто «холодини» словникових значень, а своєрідна картина світу, потужна семіосфера певного часового зрізу культури, що відкриває у слові смислової перспективу як концентрат соціокультурного, духовного, психологічного клімату епохи» [35, 9–18].

1.4. Поняття «фемінне» й «маскулінне»: аспекти вивчення

Поняття «гендер» як у науковому, так і в публічному мовному дискурсі з'явилося не так давно, відповідно його семантичне поле визначене ще не достатньо чітко. У гуманітаристиці поняття «гендер» вживається для позначення соціокультурної форми існування статей: «чоловік та жінка виступають не як природні визначення, а як соціокультурні феномени» [5]. «Гендер – це соціальна стаття на відміну від біологічної, і продукується вона в процесі соціальної, культурної і мовної практики» [34, с. 13]. Таким чином, гендер пов'язаний із певними стандартами поведінки, характерними для представників обох статей.

Чітке диференціювання поведінки людини, зумовлене її статтю, притаманне кожній культурі. «У цьому значенні бути чоловіком чи жінкою – значить, слідувати певним соціальним експектаціям, пред'явленим соціумом на основі “правила статі”» [17]. На сьогодні гендер присутній в усіх сферах життя, зокрема й на мовному рівні.

Сучасні дослідження з психології дають підстави стверджувати: є почуття, притаманні винятково чоловікам або жінкам; є думки, формування яких можливо тільки в жіночій або лише в чоловічій свідомості. Таким чином, існує відповідний до цих наративів набір мовних засобів, актуальний для одних і невластивий іншим [16, с. 12].

Як слушно зауважує Ю. Маслова, ще однією важливою й невирішеною проблемою, зокрема й на мовному рівні, лишаються прояви сексизму – гендерної дискримінації. «Найчастіше прояви сексизму в мові трапляються через бажання особи підкреслити важливість своєї соціальної статі, але для цього обираються не завжди порядні методи – досить часто це відбувається, на жаль, саме через приниження іншої статі» [17].

На сучасному етапі в мовознавстві домінантним є положення про те, що саме гендерні відмінності зумовлюють різницю в доборі мовних засобів («я говорю таким чином, тому що я жінка/ чоловік»). Мовний вияв гендеру

сучасні дослідники розглядають у двох головних напрямках: «здійснення репрезентації гендеру в мові за рахунок “дзеркального” його (гендеру) відображення за допомогою лінгвістичних ресурсів чи останні самі конструюють гендер, другий напрям – існування таких феноменів, як “чоловіча мова” та “жіноча мова”» [17].

У працях зарубіжних лінгвістів виокремилося два основні підходи до мовної реалізації гендеру. Перший будується на теорії домінування (Фішман, 1983; Лакофф, 1973; Зіммерман, 1975, 1983), другий – на теорії відмінностей (Камерон, 1989; Котес, 1987, 1995; Джонс, 1980; Мілрой, 1980). Американський науковець Робін Лакофф дійшов висновку, що жінкам властива так звана «безвладна мова», що репрезентує відсутність авторитету. Жіночому мовленню притаманна нерішуча інтонація, зменшувано-пестливі лайливі форми, твердження, сформульовані як питання. Такий варіант мови названо «жіночий стиль». Водночас О'Бар та Аtkінс запропонували гіпотезу, що «безвладна мова» не є винятково жіночою прерогативою, вона може бути використана будь-яким комунікатором нижчого статусу, ніж його співрозмовник.

Альтернативним підходом вважається теорія відмінностей, яка стала опозицією до теорії домінування. Представники цього напрямку за мету своїх досліджень ставлять вивчення у мові жінок їхніх власних термінів. За такого підходу науковці виділяють певні типи людей або соціальне середовище, де взаємодіють чоловіки й жінки. Таким чином, мовознавці пояснюють гендерні відмінності, виокремлюючи та розмежовуючи «жіночу» та «чоловічу» субкультури [45].

Обидві теорії не виключають одна одну, а навпаки, взаємодіючи, доповнюють одна одну. «Гендерні ознаки мовної картини світу – це сутнісні вияви пізнання світу крізь призму чоловічої і жіночої оптики бачення, які інтегрують універсальні й національно специфічні ознаки, виявляють особливості номінативної і комунікативної діяльності обох статей, а також визначені статтю особливості мовної діяльності й мовної поведінки» [34,

с. 14]. Звертаючись до обох підходів, ми можемо простежити на мовному рівні специфіку вияву гендерних стереотипів як стандартизованих уявлень про риси характеру жінки/чоловіка, звернення до культурного контексту, особливості реалізації фемінності й маскулінності вербальними засобами.

Слід зазначити, що гендерні особливості на мовному рівні яскраво виявляються не лише в способі оформленні думки на основі засобів літературної мови, а й у словотворенні, активному вживанні позанормативних лексем, що перебувають на маргінесах мовної системи, зокрема розмовної та жаргонної (у широкому значенні) лексики.

Етнокультурні стереотипи простежуються в текстах усної народної творчості, фразеологізмах тощо. Так, приміром, образ смиренної спокійної людини репрезентовано в сполучі «спокійна вівця», порівняймо значення жаргонізму вівця: «недалека й сумирна жінка» [27, с. 80], у кримінальному аргі, наприклад, «вівця – жінка-свідок» [33, с. 84]. «Козою мамородною» в народі називають вередливу, уїдливу жінку. Подібне значення має й жаргонізм «коза» – «причіплива, занудлива дівчина» [27, с. 164]. Отже, аналізовані приклади демонструють виникнення жаргонізмів шляхом переосмислення значень слів літературної мови й подачі їх у зниженому стилістичному забарвленні, тобто шляхом внутрішньо мотивовані лексичної номінації в результаті метафоричної дії.

«Актуалізація жаргонної лексики в сучасній українській мові відбиває динамічні процеси в українській мовній картині світу, у якій важливе місце посідає категорія гендера, дослідження крізь призму якої дозволило виявити основні лексико-семантичні групи жаргонізмів на позначення жінок, а отже, й стереотипи у номінації представниць прекрасної статі» [39, с. 212].

О. Таран виокремлює такі семантичні групи жаргонних назв жінок:

1) загальні назви дівчат/ жінок (баба, баришня, бейбі, бризкавка, бубочка, гьорла, діваха, клавіша, клюшка, кобила, коровка, кобіта, хільда, хуна, чувіха, манюся, ципа, тьолка тощо);

2) назви повій (дорогих і дешевих, досвідчених, малолітніх), легкодоступних, розпусних дівчат/жінок (давалка, дальнобійниця, бікса, підстилка, путана, муха, мочалка, шалава, центрова, лахудра, куриця, курва та ін.);

3) назви непривабливих дівчат/ жінок (тумба, підошва, паця, чума, війна, мавпа, колода, карга, жаба, дошка, гнипа тощо);

4) назви дівчат/жінок, які мають дурний характер або розумово обмежені (лушпайка, ракушка, барбі, вівця (моє: у нашому варіанті – «авца»), гримза, жлобиха (у нашому вар – на позначення чоловіка «жлоб»), коза, бичка);

5) назви за професією, спеціальністю (секретутка, учиха, хімічка, колба, класуха, музичка, кера/кера, глюкоза, украша);

6) назви за сексуальними орієнтаціями й пристрастями (рожева, натуралка, ліза, буча, лесбо тощо);

7) назви за родинними зв'язками (стара, сіста, матка, мазер, агресор, матильда, згнара, ексвайф);

8) назви за віком (тридцятка, мала, лошиця, шмакодявка);

9) назви коханих дівчат, коханок (буся, бірка, гьорл-френд, харка, подруга);

10) назви за національністю (ізя, сарочка, маца, хайка, бульбашка, зюзючка);

11) назви привабливих дівчат (краля, лялька, персик, сексі);

12) назви жінок з алкогольною пристрастю (алкашниця, синюшниця, синячка);

13) імена-назви відомих діячок культури (Зема, Забуня). [39, с. 211].

Отже, поняття «гендер» в останні десятиліття привертає увагу дослідників різних гуманітарних дисциплін, зокрема й мовознавців. Поняття «гендер» не є тотожним «біологічна стать». Радше треба говорити про специфічний набір характеристик, стереотипів, поведінкових моделей, притаманних представникам обох статей. Таким чином, гендер – це означення чоловіків і жінок на основі їхньої ролі в соціумі.

Висновки до розділу 1

Отже, на підставі аналізу наукових праць у галузі мовознавства визначається два підходи до розгляду поняття «ідіостиль». Перший підхід полягає в ідентифікації його з «індивідуальним стилем» та «ідіолектом». Другий базується на тому, що ідіолект є важливим складником ідіостилю. Поняття «ідіостиль» розглядається як засіб вираження індивідуальності письменника, представлення мовних особливостей на рівнях лексики, граматики та синтаксису, які є характерними для конкретного автора й водночас відображають його унікальний спосіб мислення, мовну картину світу та сприйняття навколишнього світу.

Проаналізувавши праці дослідників явищ мовної периферії, вважаємо: жаргон, аргі, сленг – це види соціальних діалектів, спільним для яких є обмеженість у вживанні. Лексичні одиниці, які їх визначають, стилістично марковані та характерні для мовців конкретних соціально-вікових груп. Важливо відзначити, що жаргон – більш широкий термін, представляє собою напіввідкриту лексико-фразеологічну систему, що існує в межах соціальних або соціально-професійних контекстів. Аргі є закритою системою, де арготизми використовуються для таємного спілкування в межах закритих соціальних груп (наприклад, серед злочинців). Сленг представляє собою майже відкритий набір ненормативної лексики та фразеології, яка є відомою широкому загалу й активно використовується ним.

Літературна мова відрізняється від мови художньої літератури, оскільки вона виконує комунікативну функцію, тоді як у мові художньої літератури основний акцент робиться на естетичній функції, сприйнятті читачем спеціально організованого образного змісту. Сучасні автори, створюючи художні тексти, послуговуються усім різноманітніям національної мови, враховуючи й стилістично марковану лексику.

Жаргонна лексика, пов'язана із певним соціальним середовищем, стає необхідним інструментом для характеристики персонажів, відображення їхнього соціального статусу та вираження ставлення до навколишнього середовища. Наразі використання соціальних сленгізмів у мові художньої літератури набуває популярності, що пов'язано з демократичними змінами в суспільстві, змінами в політичних, економічних і соціальних умовах, а також з послабленням цензури й активною участю представників різних соціальних груп у публічному житті.

Використання жаргону та сленгової лексики в літературних текстах має важливе значення для побудови смислової системи загальнолітературної мови певної епохи. Жаргонні елементи додають колорит та виразність мові твору, відтворюючи мовний аспект життя і культури епохи.

Оскільки цього потребувала мета нашої роботи, ми звернулися до аналізу поняття «гендер». Важливо зауважити, що поняття «гендер» відрізняється від поняття про біологічну стать. Його можна розглядати як специфічний набір характеристик, стереотипів та моделей поведінки, які є властивими для обох статей. Таким чином, гендер визначає ролі чоловіків і жінок на основі їхнього місця в соціумі.

Розділ 2. ВИЯВЛЕННЯ ЖАРГОННОЇ ЛЕКСИКИ В ІДЮСТИЛІ ІРЕНИ КАРПИ ТА С. ЖАДАНА

2.1. Тематична класифікація жаргонізмів у романі «Добло і зло» Ірени Карпи

Із мовно-стильових рис, які характерні для твору «Добло і зло» Ірени Карпи слід відзначити її орієнтацію на усне мовлення, що наближає персонажів до читачів певного соціального прошарку.

Мовлення персонажів та оповідача аналізованого роману рясніє сленговою й обценною лексикою.

2.1.1. Сленгізми на позначення людей:

У тексті роману доволі поширені сленгізми на позначення **осіб жіночої статі**. Найбільш уживаним словом на позначення дівчини є «тьолка»: «гуцульська *тьолка*», «найкрутішою *тьолкою*», «*тьолки* в барі замовляли собі пиво і шоколадку», «хоча де тепер знайдеш *тьолку*, що вміла би готувати», «такої омріяної *тьолками* пральної машини», «нашо нам іще дванадцять *тьолок?*», «зі щенячим захватом пишу я *тьолкам*» [12]. За нашими підрахунками слово «тьолка» в тексті роману «Добло і зло» представлено в 114 випадках слововживання.

У деяких контекстах спостерігаємо вживання слова «тьолка» у демінутивній формі: «а ще буває така трагедія, що козирну *тьолочку* візьме й запросить», «і якщо *тьолочка* ще й така гуманістка», «пилкою для нігтів актуальної комодівської творческay *тьолочки*», «такі самі питання ставив і *тьолочи* з ямочками на щічках» [12]. Слово «тьолочка» у тексті роману вжито 12 разів.

Також спостерігаємо вживання лексем «тьола»: «Бізнесмен і його *тьола* встають і вже майже виходять» [12o]. Синонімом до «тьоли» у тексті

фігурує «чувіха»: «всьо кльово, *чувіха*, твою вину змив щирий жаль» [12]. Зазначені номени в романі вжито по одному разу.

Також у романі спостерігаємо вживання сленгових слів на позначення **осіб чоловічої статі**. Найбільш поширеною є лексична одиниця «чувак», нами зафіксовано 29 випадків її слововживання: «смердючий *чувак*», «каже тьотя *чуваку* в фартушку і чувак проводить мене», «чотири *чуваки* з харківського балету», «з *чуваком*, на котрого хочеш хоч пару грам хорошого враження справити», «в Індію до *чувака*, котрого знає днів зо п'ять» [12].

У тексті роману маємо й приклади вживання зменшено-пестливої форми зазначеного вище слова у двох випадках слововживання: «видно зв'язаного індійського *чувачка* з пачкою банкнот», «зв'язаний *чувачок* робить спробу дістати її язиком» [12]. Спостерігається використання сленгового слова «хлоп» у трьох випадках слововживання: «Здрастуйте, дівушкі! — привітався *хлоп*», «В бідну країну їдеш, *хлопе!*», «Ну а шо — *хлоп* високий, файний» [12]. У тексті твору простежуються також інші жаргонізми на позначення осіб чоловічої статі, які є менш вживаними, зокрема «пацан», вжитий двічі: «Всі почули, який він *пацан*», «І були ті *пацани* з Макєєвки» [12]. Найменш поширеними сленгізмами на позначення чоловіків у тексті роману є слова: «поц», «перец», «братан», «пацик», «мен». Кожна із наведених лексичних одиниць у романі вживається по одному разу: «А взагалі Олів — сексуальна тьолка, а Папай *поц*», «Ім'я автора мені відоме, наче модний *перец*, колись казали», «Слиш, *братан*, а где здесь пасматреть летающїх йогав», «Якось їхали ми повз *пациків* на скутерах», «мій *мен* сидить за столом, щось пише» [12].

Для називання **дорослих чоловіків** у тексті роману авторка вживає лексичні одиниці «дяпан» та її демінутивну форму «дяпчик», які представлені у 5 та 7 випадках слововживання відповідно: «Як великий *дяпан* він какав», «з таким великим *дяпаном* тусується», «чесно заявляю *дяпану* в уніформі», «згадайте мудрі слова *дяпана* в пуховчику й не економте»; «дурить *дяпчиків*», «*Дяпчик*, якому присвячена окрема глава»,

«Підіймаємося з *дяпчиком* на прозорому ліфті», «Всі мої попередні *дяпчики* теж так робили», «Став із колобка більше схожим на *дяпчика*» [12].

Помічено, що на позначення чоловіків у статусі коханця або чоловіків як приятелів жінки письменниця використовує лексичну одиницю «бойфренд», яка представлена у 7 випадках слововживання: «І в мене є *бойфренд*», «Серіал про *бойфрендів*», «Отже, чужий есемес *бойфренду*» [12]. Для називання колишнього чоловіка у тексті роману доволі часто використовується лексема «екс», утворена з відповідної префіксальної морфеми, яка зафіксована у 27 випадках слововживання: «Ще більше має *ексів*», «Васін *екс* в окулярах і з радіоприймачем», «По якихось моїх *ексах*, по друзях моїх *ексів*, по ворогах моїх *ексів*», «треба щоби твоїми *ексами* були», «одне діло тупити з тьолками і з *ексами*», «Да, — каже Ведмідь, — твої *екси* якось не зійшлися» [12].

У тексті роману наявні сленгізми на позначення осіб, які є працівниками правоохоронних органів, зокрема лексема «мент» (у тексті вжито 3 рази), «мент» (у тексті вжито 6 разів): «яремчанські *менти* до півсмерті побили»; «Тільки дешевше все, менше *ментів* і незіпсута їжа», «Тут же *мент* із полосатим хуєм в руці», «ледь помітно кивнув *ментам*», «навіть чи хтось із цих чи інших доблесних *ментів* хоч пальцем ворухнув» [12].

Також один раз у тексті роману вживається слово «беркути». Із дискурсивного аналізу відомо, що «Беркут» – це підрозділ міліції у структурі МВС України, що існував у 1992—2014 роках. Ураховуючи, що в романі зазначене слово вживається без лапок і з маленької літери, спостерігається перехід власної назви у загальну: «Віддавай права. Бо *беркутів* визовем» [12].

На позначення студентів у тексті роману використовується лексична одиниця «студік», яка представлена у 5 випадках слововживання: «*студік*-здобувач другої освіти», «Головно тим, що вже *студіком* десь працював»,

«Коротше, бідний *студік*», «Мені, як і всім *студікам*, страшенно хотілося додому» [12].

У тексті роману наявні сленгізми на позначення **певного колективу людей**. Так, спостерігаємо лексичну одиницю «тусовка», яка представлена у 3 випадках слововживання: «в'їдливо натякає на богемність буржуазної *тусовки* Ведмідь», «він був частиною *тусовки*» [12].

Спільнокореневим до названого вище слова, є усічене «туса», яке тлумачиться аналогічно до попереднього та представлено у тексті у 4 випадках слововживання: «ми ходили цілою *тусою*: хлопці, дівчата»; «окрім них сиділа ціла *туса* їхніх друзів»; «сиділа ціла *туса* їхніх друзів»; «ми вже цілою *тусою*... почали думати» [12].

Один раз у тексті роману вживається слово «гоп-компанія», що позначає також групу людей, але зі значенням «весела компанія», згідно зі Словником сучасного українського сленгу: «Вся ця *гоп-компанія* в машині вирішила» [12].

2.1.2. Сленгізми на позначення характеристики людей.

Окремий масив сленгової лексики, представленої у романі складають слова на позначення характеристики та ознак людей.

На позначення **людини з напівкримінального середовища**, яка залякує інших людей та вимагає в них гроші або цінні речі, у романі активно (11 разів) вживається слово «гопнік»: «Впевнених у собі людей не кусають собаки, не чіпляють *гопніки*»; «новітня суміш районного київського *гопніка* з західноукраїнським рагулем»; «Впевнених у собі людей не кусають собаки, не чіпляють *гопніки*» [12].

У романі використовується лексема «рогуль»/ «рагуль», що позначає **сільського жителя**, пересічну, примітивну, малоосвічену людину, здебільшого з Заходу України. Наведена лексична одиниця представлена у 6 випадках слововживання: «*рогуль* у телефоні починає нахабніти»; «новітня

суміш районного київського гопніка з західноукраїнським *рагулем*»; «міцний осередок традиційного господарства, *рогулів* і фольклору».

Для позначення чоловіка гомосексуаліста, який вступає у статеві зносини з іншими особами чоловічої статі, вживається лексема «підарас», яка представлена у 7 випадках слововживання, а також наведена лексема може використовуватися як лайка на позначення нікчемної людини, дії і вчинки якої викликають роздратування, обурення: «Там у нього рожеві стрінги! Наш мужик — *підарас*», «Бо ж де ці *підараси*-крадуни поміняють в Індії двісті гривень?!» [12]. Окрім наведеного вище, на позначення гомосексуалістів у тексті двічі вжито лексичну одиницю «педик»: «сміявся мелірований *педик*» [12], випадків вживання наведеного слова у другому значенні в романі не зафіксовано.

Крім того, в іншому значенні вживається усічене слово «підар» у складі стійкої фразеологічної сполуки: «поки я не скажу про когось із політиків “От *підар* *гнойний*”» [12]. У цьому контексті слово є засобом загальної негативної характеристики незалежно від сексуальної орієнтації.

Також у тексті спостерігаємо спільнокореневі характеротвірні лексеми «прикольний» та «приколист», кожна з яких представлена в одному випадку слововживання. Зазначені слова означають веселу, цікаву, смішну людину: «Марія Іванівна була *прикольною*», «так оті казали, котрі, типу, *приколисти*» [12]. Загалом слово є засобом позитивної характеристики.

Для опису впливової, авторитетної, модної, прогресивної, сучасної людини у тексті наведено сленгові лексичні одиниці «найкрутіший», «козирний», «продвинутий», «серйозний», кожен з яких зафіксовано в одному випадку слововживання: «всі *найкрутіші* королеви школи», «*козирну* тьолочку візьме й запросить», «дискотеку в нас крутили *прадвінуті* пацани», «*Серйозні* дяді й тьоті, письменники, перекладачі, льотчики» [12].

У романі активно вживається лексема «кончений» та її фонетичний варіант «кончений» для опису нецікавої, набридливої людини, з якою ніхто не хоче мати справи. Названі лексеми представлені у 6 випадках

слововживання: «Там Крапіва *кончена* собі щось таке настригла»; «Якісь люди *кончені*»; «[повірили] в *кончену* тьолку-ідіотку»; «Зберігай внутрішній спокій, будучи *конченою* істеричкою і псіхом» [12].

На позначення огрядної дівчини з обмеженими розумовими здібностями фіксуємо вживання слова «бичка», яке представлено у двох випадках слововживання: «Купила блядські туфлі на манер харківських *бичок*»; «Його одна галицька *бичка* назвала “булочка зі сметаною”» [12].

Широкий синоніміїний ряд представлено на позначення неприсмної, огидної, здатної на підлість людини. Простежуємо лексеми «гівнистий» та «галіміий», які представлено у романі в двох та п'яти випадках слововживання відповідно: «я знала тільки двох *гівнистих* сербів, і обоє вони жили в Києві», «Танцюю, значить, я з одним *галіміим* пацаном», «а на мене дивиться інший, ще *галіміиший*» [12]. Менш широко, а саме по одному випадку слововживання представлено лексеми «занюханій» і «рогульський», зазначені слова тлумачаться так само, як наведені вище, але у досліджуваному романі є маловживаними: «третього *занюханого* дідка, давнього Маркового приятеля», «мій київський *рогульський* дядя-адвокат». Нами зафіксовано чотири випадки слововживання лексеми «падлюка» на позначення підлої людини: «я теж могла претендувати, якби була *падлюкою*» [12].

Для характеристики боязкої, зляканої людини вживаються слова «сцикливий» – вказує на характеристику людини (боязкий, лякливий) та «обіцяний» – вказує на ознаку та має значення переляканий. Кожна із описаних лексем зустрічається у тексті роману по одному разу: «Кактус був дико *сцикливим*», «і ми *обіцяні* побіжимо всі втрюх геть» [12].

На позначення незайманої дівчини у тексті роману один раз використовується слово «целка»: «Про тебе кажуть, що ти на всіх дивишся згори, що ти *целка*-патріотка» [12]. Також на сторінках роману спостерігаємо один випадок вживання зменшено-пестливої форми наведеного слова: «Дівочки молоді й неопитні, *целочки* з хороших і не дуже сімей» [12]. У

наведених контекстах лексема виконує функцію не стільки засобом називання фізіологічних особливостей, скільки характеристики наївної чи підкреслено порядної дівчини.

Поряд з наведеним у тексті спостерігаємо одноразовий випадок вживання лексеми «знята», що вживається для опису дівчини, з якою познайомилися з метою здійснення статевого акту: «коли Вася дзвонив **знятій** колись в Яремчі на турбазі “приїжджій”» [12].

Для опису **молодої людини із соціальних верхів суспільства**, яка веде розбещений спосіб життя, прагне матеріально, соціально або статусно виокремитись з-поміж решти соціуму авторка роману вживає лексичну одиницю «мажор», яка представлена у 3 випадках слововживання: «зарізали ножем двійко приїжджих **мажорів**»; «контора почала наймати **мажорів-стажорів**»; «о, давляться, бухі **мажори**» [12].

2.1.3. Сленгові вислови на позначення дій і станів людини.

За нашими спостереженнями у тексті роману активно використовуються лексеми «тусуватися» та «тусувати». Слід зазначити, що наведені слова можуть вживатися у різних значеннях. Наприклад, у значенні **належати до певного угруповання, спілкуватися, проводити час** аналізовані лексичні одиниці вживаються 6 та 3 разів відповідно: «Всі разом **тусуються** і їдять смажених курей»; «Щоби герої **тусувалися** собі без ліку днів і годин»; «Ми, як я вже казала, тусували, хто де міг»; «Він **тусував** з нами на фестивалях» [12]. Дещо відмінне тлумачення цих слів спостерігаємо, коли вони вживаються у значенні **знаходитися, перебувати деінде, розташовуватися** (на відміну від першого значення, це може вживатися на позначення дій або стану людини, а також для опису стану предмета): «Мало хто **тусувався** на стадіоні й біля школи», «А батік за кілька місяців знайшовся сам — **тусувався** ріднесенько в компанії синього відерка», «Корови **тусували** за парканчиком і на нас не звертали уваги», «під скляним ковпаком **тусувала** слабосолена сьомга» [12]. У значенні «перебувати,

розташовуватися» кожна із лексичних одиниць «тусуватися» та «тусувати» представлена у 5 випадках слововживання.

Менш широко вживаються досліджувані слова у значенні **веселитися**, **розважатися**, втім по одному випадку вживання слів «тусуватися» та «тусувати» нами було зафіксовано: «сидіти Діку вдома, поки всі *тусують*», «*тусувалися* собі без ліку днів і годин» [12]. Варто зазначити, що значення «знаходитися, перебувати деінде, розташовуватися» також передано лексичними одиницями «зависати», «закинутися» та «вписатися», вживання кожної з яких у тексті зафіксовано по одному разу: «Я хочу, щоби ти тут *зависала* з нами, вливалася в колектив», «Спочатку нада рєшить, чєм нам *закїнуцца*, а уже патом, куда *впїсацца*» [12]. Лексеми «*закїнуцца*» й «*впїсацца*» графічно передано зі збереженням фонетичних особливостей.

Для називання дії зі значенням «веселитися, розважатися» в романі використовується лексема «зажигати», а також її варіанти «позажигати», «віджигати». За нашими спостереженнями у тексті загалом налічується 6 випадків слововживання наведених лексичних одиниць: «Коли мені хотїлося пїти *позажигати* з якимось недозволеним пацаном», «Ну, а потїм я собі дєсь *зажигаю*», «Мєдвїдь курить, п'є, дивитьсє кїна, мїє посуд, дурить *дєлчикїв* і *вїджигає*» [12].

На позначення людини в **стані алкогольного або наркотичного сп'яніння** авторка використовує лексему «бухий», яка представлена у 3 випадках слововживання: «когось збив, бо був *бухий* і про водїння має дуже приблизне уявлення» [12]. Описуючи найвищий ступїнь сп'яніння, письменниця вживає словосполучення «бухий в сраку»: «бо нафїг нам *бухий в сраку* Ніно без трусїв» [12]. Також для характеристики людини у стані після вживання наркотичних речовин використано лексичну одиницю «накурений», яка представлена у 3 випадках слововживання: «Я боялася щось казати, бо тупа була безпросветно. Бо *накурена*. І закохана» [12]. Значно менш активно (один раз) у тексті вживається лексема «обдвиганий»,

на позначення людини після вживання наркотичної речовини: «*Обдвигані* дешевим ем-ді-ем-еєм» [12].

У тексті роману активно вживаються дієслова, які позначають певні операції, пов'язані з грошима, зокрема у значенні примушувати когось витратити гроші, виманювати за допомогою обману гроші, отримувати гроші, красти, штрафувати, витрачати гроші. Так, спостерігаємо 2 випадки слововживання сленгової лексеми «розкручувати»: «безбожно *розкручували* бідолашного на гроші»; «Не вийшло мені *розкрутити* Алігарха», а також один випадок слововживання лексеми «кидати»: «Зазвичай *кидають* на *бабки*» [12]. Із синонімічним значенням у тексті виступає лексична одиниця «вимутити»: «Карпа, давай таки ми його *вимутимо*. Хай дарить» [12]. На позначення отримування коштів у романі один раз вживається лексична одиниця «лупити»: «ось чого з книжкових продажів ми *лупимо* таке *бабло!*» [12], а також зафіксовано два випадки слововживання лексеми «злупити», що вказує на доконаний вид дієслова: «З нас хочуть *злупити* окремі *бабки* за матеріал з церемонії» [12]. Також із аналогічним тлумаченням у романі спостерігаємо дієслово «скачати»: «а з “Планети суші” *скачаємо* *бабло* за місце в книзі» [12].

На позначення патологічного сильного бажання вкрасти що-небудь, що зазвичай не супроводжується потребою мати вкрадений предмет, у тексті одноразово вживається лексема «клептоманити»: «Зірки — ті взагалі *клептоманяють по чорному*» [12].

Називаючи дію зі значенням стягнення штрафу, авторка використовує спільнокореневу до літературної лексеми «штрафанути»: «три роки умовно отримала і *штрафанули* її» [12]. На позначення дії за значенням пропонувати, віддавати гроші використовується слово «тулити», яке представлено у 2 випадках слововживання: «Але за Мойдодира ми би таки *бабло тулили* діду» [12]. Витрачання грошей у романі позначається сленговою лексемою «просадка», яка вживається один раз: «Бідність моя була результатом блискавичної *просадки* будь-яких грошей» [12]. Ідентичне

тлумачення має лексема «просвистіти», яка у тексті вживається один раз: «Дають, наприклад батьки гроші на місяць, а ти собі — фіть-тьох-тьох — **просвистів** їх за три дні і не злякався» [12].

Увійшли в широкий ужиток у тексті роману соціальні жаргонізми зі значенням **обдурити когось, переконати у чомусь, вмовляти, випросити щось**. Спостерігаємо широкий синонімічний ряд із 8 лексичних одиниць які представлені у 12 випадках слововживання. Наприклад, лексема «розводити», яка представлена у 4 випадках слововживання: «Карпа, **розведи** його на шоколадку»; «коли не вдавалося **розвести** когось іншого» [12]. Слід зазначити, що поруч з цим одноразово у тексті вживається слово «повестися», що означає погодитися на щось непевне, повірити у брехню: «Якого я **повівся** на твій дурний рафтинг?!» [12]. Також зафіксовано вживання сленгових лексичних одиниць «убазарити» та «забазарити» кожної по одному разу, незважаючи на різні форми (різні префікси) наведені слова мають однакове тлумачення та є сленговим аналогом літературного слова вмовити: «єслі ти **убазаріш** мене чіста вийті за тебе замуж», «Яким чином йому вдалося **забазарити** дизайнерську групу...на те, щоби вони нам пофарбували стіни» [12]. У значенні набрехати в романі використовуються слова «бреханути» та «нагрузити», кожне з яких представлено в одному випадку слововживання: «Ще би щось зручне **бреханути** Алігарху», «не вийшло **нагрузити** про те, яка вона кучерява, русява і прекрасна» [12]. Для вираження нав'язування комусь чогось авторка роману використовує один раз лексему «втюхати», а також один раз -«впарити»: «Я вже думаю, що би цьому клубу **втюхати** за гроші», «Ну, і він тобі це **впарив**, а потім ще, каже, згадай про родичів, про друзів згадай і купи ще три шарфіка!» [12].

Також спостерігаємо два випадки слововживання лексеми «парити», що позначає процес нав'язування комусь чогось, який ще не досяг завершення: «Хай навіть їм всі ці піар-статті й **парилися** за гроші, але ж за розповсюдження звісток про добре діло й заплатити не шкода», «набирає в мобільному Васю і **парить** їй свіжу рекламну найобку» [12].

Спільнокореневими лексемами до наведених вище є «паритися» та «парити», які фігурують в тексті твору по одному разу кожна, втім простежується цілком відмінне від попереднього значення наведених слів – **турбувати, бентежити, перейматися**: «Мене ж мусить *парити* своє», «наводити чи не наводити цитати з оригіналу — годину двадцять десь *парилася*» [12].

На позначення дії за значенням **дивитись у нікуди, абстрагуватись від дійсності** в тексті роману письменниця тричі використовує слово «втикати» та різні його форми: «І якщо ми в дитинстві *втикали* в «Територію А», де пріснопам'ятний гурт» [12]. Також подібне значення має лексема «залипати», яка вживається у романі три рази: «вечорами в індійському готелі раптом *залипають* біля квадратної скриньки» [12]. Використовуються лексичні одиниці «повтикати» та «завтикати», які представлені в тексті у двох та трьох випадках слововживання відповідно: «коли я хочу щось почитати чи просто *повтикати* на картинки», «Я прийшла, *завтикала*, і ось уже п'ятий раз чайник закипає» [12]. Слід зазначити, що дві наведені лексеми різняться між собою граматично, але мають спільне лексичне значення.

Для позначення **розуміння або нерозуміння людиною чогось** використовується ряд сленгізмів, які мають однакове тлумачення. Наприклад, широкоживаними у тексті є спільнокореневі лексеми «роздуплятися» (у тексті використовується тричі), «роздуплитися» (у тексті використовується один раз), «роздуплити» (у тексті вживається двічі), «вдуплити» (у тексті вжито один раз), а також словосполучення «дупля не різати» (у тексті вживається два рази): «*роздуплявся* тут Петрашук, що його збираються надурити», «легше було би просто сісти й *роздуплитися* в правилах читання», «В усьому *роздуплили*, все показали, купу всього розказали, книжок надарували», «щоби оточуючі нічорта не *вдуплили*», «Наш тато *дупля не різє*» [12]. Розширює синонімічний ряд лексична одиниця «доходити», яка зафіксована у трьох випадках слововживання у тексті: «І тут до мене повільно *доходить*» [12]. Менш поширеними у романі

є лексеми «шарити» та «просікти»: «а в казках всі порядні принцеси *шарили*, як це робиться», «Цю *фішку* ще Робін Гуд *просік*» [12], кожна з яких використовується по одному разу, але відображає розлогий лексикон авторки.

Оскільки частина роману висвітлює події шкільного життя оповідачки, то природно, що в тексті фіксуємо сленгізми, які використовуються переважно тільки цією соціальною групою (школярами). На позначення процесу списування в тексті один раз використовується лексема «катати»: «Круто було *катати* в нього контрольні й самостійні з алгебри-геометрії» [12]. А для називання завершеної дії (списати) спостерігаємо вживання лексичної одиниці «скатати», яка представлена у двох випадках слововживання: «Ну, бо Карпа тобі дасть французьку *скатати*»; «в якій можна було всьо *скатати*» [12].

Для позначення дії за значенням їхати, йти звідкись, кудись використовуються різноманітні слова, синонімічні за лексичним значенням. У значенні «піти» або «виїхати» звідкись вживається лексична одиниця «звалити», яка представлена у тексті у трьох випадках слововживання: «*звалили* у свої художні училища»; «як пташечка *звалила* в далекі краї»; «я визувалася, щоби швидше *звалити* спати» [12]. Також зафіксовано один випадок вживання у тексті іншої форми цього дієслова – недоконаного виду: «*Валіть* з турботливого отчого дому». Синонімічне слово до наведених вище «линяти», але з конотацією у значенні «йти звідкись» = «втікати» в романі зустрічається один раз у формі дієприслівника: «я веду Діка додому, легітимно *линяючи* з половини уроку» [12]. На позначення процесу довгої ходьби за несприятливих умов авторка використовує лексему «пиляти», яка зустрічається у тексті один раз та представлена у початковій формі: «стаціонарний туалет міститься на вулиці і до нього ще *пиляти* по морозу» [12]. Значення дії «йти, намагаючись уникнути якоїсь небезпеки» у тексті виражено лексемою «вшиватися», яка представлена на сторінках роману один раз: «Аморальна Квітка кудись швиденько *вшивалася*» [12]. Із подібним

значенням вжита сленгова одиниця «попензлювати»: «*попензлювала* додому» [12]. Говорячи про швидкий рух на автомобілі, авторка використовує слово «херачити», яке вживається у тексті один раз: «ви їдете за кермом свого авто, отак от *херачите* на максимальній швидкості» [12].

Яскраво відображено багатство сленгової лексики української мови в одиницях, які називають дію за значенням **ігнорувати, ставитися з байдужістю**. Вираження наведеної дії представлено в п'яти лексичних одиницях: «морозитися» (два випадки слововживання): «Він довго *морозиться*», «*морозилася* дружна сім'я»; «насрати» (п'ять випадків слововживання): «Ну от. Вам *насрати*», «*Насрати* на те, хто ти зараз», «мені *насрати* на роботу», «Ей совершенно *насрать* на меня», «Кажись, не, але вже давно *насрати*»; «відхерити» (два випадки слововживання): «*Відхерив* нас навічно», «*відхерюють* м'ясо, що само лізе в руки»; «нафіг не всратися» (один випадок слововживання): «кому вони *нафіг не всратися*», «пофіг» (один випадок слововживання) [12]. Цікавим прикладом є словосполучення «нафіг не всратися», яке складається з вульгаризма, заперечної частки та дієслова, яке вживається у непрямому значенні: «*всираються* за тими, кому вони *нафіг не всратися*» [12].

2.1.4. Називання предметів і явищ, місць, процесів.

Однією із найширших груп сленгізмів у тексті твору є слова на позначення **наркотичних речовин**. Можемо припустити, що активне вживання у тексті молодіжних сленгізмів на позначення наркотиків пов'язане з тим, що в романі описуються події з життя молоді. Так, для називання зазначених вище речовин авторка використовує 6 лексичних одиниць, а саме: «ганджа», «трава», «косяк», «косячок», «наркота», «екстазі». Найбільш загальним із наведених, оскільки воно не називає вид речовини, але позначає ознаку, що вона є наркотичною, є слово «наркота», яке вживається у тексті один раз: «Взагалі-то щоби з *наркоти* зіскочити» [12]. У цій лексичній групі найбільш уживана лексема «трава» (у тексті представлена у 8 випадках

слововживання), яка позначає будь-яку наркотичну речовину, призначену для вживання шляхом куріння: «Безбожно курить *траву*»; «*Траву* в смислі. Голландія. Нічо така»; «натанцювалися латиноамериканських танців і накурилися *трави*»; «психіатр... розбиває *траву* для косяка» [12]. На позначення цигарки або самокрутки з наркотичною речовиною авторка використовує лексичну одиницю «косяк», яка представлена у 4 випадках слововживання: «забирає з рук Рибочки *косяк*, глибоко ним затыгується і тушить *косяк* об екран»; «психіатр... розбиває *траву* для косяка»; «Дивлячись на це—на свіжу червону фарбу до стелі, на дурнуваті труби, на свічки і на *косяк* у виделці Медвідя — я зачочую очі» [12]. Уживання зазначеної лексеми простежується в тексті один раз. Попіл, який виникає в результаті куріння «косяка» авторка називає «косячний попіл», згадане словосполучення вживається один раз: «я розгрібаю руками *косячний* попіл на воді» [12]. Для називання марихуани використовується сленговий аналог «ганджа» (у тексті представлений у двох випадках слововживання): «”The Вйо” співав своє “*Ганджааа*”, то ця міфічна *Ганджа* уявлялася нам хіба що якоюсь невдалою пасією соліста Кувалдіна» [12]. Один раз у тексті вживається сленгізм «екстазі», що позначає синтетичний наркотик, амфетамін: «ми тут недавно наїлися *екстазі*, накурилися гашишу і рішили поженитися» [12].

Другою групою, меншою за кількістю лексичних одиниць, але з більшою кількістю випадків слововживання, є сленгізми на позначення грошей, готівки. Найуживанішою лексемою у цій групі є «бакси» – 24 випадки слововживання. Вказане слово може вживатися у двох значеннях: долари США та будь-які гроші. У досліджуваному романі спостерігаємо втілення першого значення 23 рази: «Дорогий страшенно, *баксів* сорок»; «прийшлося би доплачувати за Мойдодира ще по сім *баксів* за кожну ніч»; «І свої сім *баксів* не впустишь»; «я міряю дизайнерський пуховичок за триста баксів». Один випадок вживання слова у другому значенні: «Нема *баксів* –

нема універсу» [12]. Слід зазначити, що у даному тексті нами не зафіксовано випадків використання цієї лексичної одиниці в однині.

Доволі поширеним є слово «бабло» на позначення грошей, за нашими спостереженнями така лексема у тексті вживається 17 разів: «Ну так, коли *бабло* не зароблене, воно ж як із неба впало». Менш уживана (двічі) в романі лексема «бабки»: «окремі *бабки* за матеріал з церемонії» [12].

На позначення тисячі певних (будь-яких) грошових одиниць вживається сленгізм «штука», який у тексті представлений у двох випадках слововживання: «Я он в Удайपुरі на півтори *штуки* картиночок накупив» [12].

Для називання готівкових грошей авторка використовує слово «кеш», яке у тексті роману зустрічається двічі: «Японець, ясне діло, хоче зняти *кеш*» [12].

У романі на позначення проблеми, прикрості, клопотів використовуються три різні лексичні одиниці: «лажа» (вживається у тексті три рази), «гівно» і «парево», що вживаються в тексті по одному разу в цьому значенні: «Він відчув якусь *лажу* тільки тоді, коли вона пробігла повз нього», «Бо на другий ранок допетрав, що то все повна *лажа*», «Ми одночасно розуміємо, яка це все суцільна *лажа*»; «Чому так багато людей, класних і розумних, несуть це *гівно* і *парево* з роботи ще й додому» [12].

Непотрібну річ, беззмістовну інформацію названо в тексті твору по одному разу «порожняк» і «херня»: «Пішли ви всі на хуй зі своїм *порожняком!*», «Такої *херні* накупляв собі!» [12].

У романі зафіксовано 5 випадків слововживання сленгізму «пріча» на позначення зачіски: «Це ж вона — правдива *пріча* фам фаталь»; «Зате проминув день фіолетового плаття і *прічі* фам фаталь»; «Тільки ж як мені туди піднятися з цією уродською *прічою*»; «Давай розмочимо цю *прічу*» [12]. Можемо припустити, що така сленгова одиниця більш притамана жіночому стилю мовлення та є проявом фемінного, оскільки авторка роману та оповідач у тексті – це жінка.

Молодіжний сленг широко вживається на позначення **техніки та електронних пристроїв**. Для називання телевізора в тексті роману два рази використовується лексема «телік», яка схожа на загальноживане слово, але зазнала скорочення: «сама знаю, що *телік* — це зло»; «Побачивши в старшому класі школи по *теліку* підопічну Романа» [12]. Мобільний телефон у романі названо сленговим синонімом «мобілка», який представлено у двох випадках слововживання: «Купчак ввімкнув на своїй *мобілиці* звук»; «*мобілки* були нечуваною розкішшю» [12]. На позначення комп'ютера авторка двічі використовує усічену лексему «комп»: «Забембав він усіх збереженням своїх файлів на чужих *компах*»; «знаходять ще одну хорошу модель *компа*» [12].

Детабуїзація художнього мовлення простежується у тексті, коли на позначення Радянського Союзу вживається лексема «Совок» (представлена у трьох випадках слововживання), а для позначення країн, які раніше входили до Радянського Союзу та їх громадян один раз використовується лексична одиниця «постсовок»: «*Совок* це все гробаний», «Події стрімко рухалися до розпаду *Совка*», «з чого там вона в *Совку* ліпилася»; «Це тільки в *постсовку* детектори ліплять безпосередньо на пляшечки й тюбики» [12].

Природно, що у романі про життя молоді містяться сленгізми **на позначення дискотеки, вечірки, процесу вживання алкоголю**. Зазначене виявлено у чотирьох лексичних одиницях, кожна з яких використана в тексті твору по одному разу: «Роман ходив із ним в обов'язкову сауну і на обов'язкові *бухаловки*», «прання суміщалося з *бухаловом* й співами під його караоке», «Він був на *тусовці* зовсім самотній», «*Пати* — для *тьолок* святе» [12].

2.1.5. Сленгізми на позначення ознак предметів, явищ, істот.

Зафіксовано вживання сленгових слів на позначення ознак предметів із негативною конотацією, які називають негативну ознаку, характеристику тієї чи тієї реалії. У тексті представлено 4 рази вживання лексеми «галіміий» на

позначення чогось поганого, низькопробного, низькосортного: «бо ти ж *галіміий* якийсь доцент»; «тут *галіме* місце і зараз підемо в краще»; «Це все ти — вибрала *галіму* дешеву фарбу!»; «може з *галімої* старої “хонди” зробити охуєнську спортивну тачку» [12]. Подібну семантику спостерігаємо й у лексичній одиниці-евфемізмі «грѳобаний», вжитій двічі: «Совок це все *грѳобаний*», «пастух *грѳобаний*» [12]. Слід зауважити, що наведені лексеми вживаються як для характеристики людини, так і предмета.

У тексті роману активно вживаються сленгові одиниці з позитивною конотацією у значенні «добре, якісно». Виділимо дві підгрупи сленгізмів із цим значенням: називання ознаки предмета та називання ознаки дії, стану чи явища. Перша група менша за обсягом та включає в себе такі лексичні одиниці, як: «крутий» і «прикольний» – вживаються по одному разу в тексті. Лексеми «жирний» та «козирний» мають подібне значення, вживаються кожна з них двічі: «Акуратно так позрізали старі, *прикольні*, і наклеїли оці», «де *крута* панорама на всі навколишні ліси і парки», «*Жирний* варіант», «повіддирай хтось з них *козирні* лейбочки» [12]. Із подібним значення один раз у тексті роману вжито прислівник «жирно»: «Вони десь там далі живуть собі довго і *жирно*» [12]. Більше прикладів сленгової лексики спостерігаємо в другій групі, до якої відносимо такі лексичні одиниці: «круто» (3 випадки слововживання), «жирно» та «чѳотко» (кожна з яких представлена у двох випадках слововживання). Подібне значення мають лексеми «кльово», «ульот», «прикольно», кожна з них зафіксована в тексті роману по одному разу: «*Круто* було *катати* в нього контрольні й самостійні з алгебри-геометрії», «вони десь там далі живуть собі довго і *жирно*», «Всьо *чѳотко*, Ніно!», «всьо *кльово*, *чѳвіха*, твою вину змив щирий жаль», «Надька, *ульот!*», «Ну і взагалі *прикольно* було з Артимом чаю попиту» [12]. Для позначення найвищого ступеня якості подеколи вживається словосполучення із багатозначним сленгізмом «капец», який може поєднуватися як із загальноновживаними словами, так і з сленговими одиницями: «Круто шо

капєц»; «*Круто* буде *капєц»*; «пацан *капєц* як хоче потрапити в цю книжку»; «Стрьомно, шо *капєц»* [12].

Таким чином, наявність значної кількості сленгової лексики в романі Ірени Карпи «Добло і зло» наближає мовлення персонажів й автора до мовлення читачів певної вікової групи. Кількісно переважають сленгізми на позначення осіб, всього 234 випадки слововживання. Серед названої групи найчастіше вживаним є слово «тьолка», зафіксована 114 рази. Також поширене вживання сленгізму «чувак» (29 разів) й «екс» (27 разів). Сленгізми на позначення людей із негативною семантикою («гопнік», «рагуль»/ «рогуль», «підарас», «бичка») переважають. Серед сленгізмів, що вживаються на позначення дій, станів, процесів, переважає лексико-тематична група слів, на позначення дії зі значенням «вводити в оману»: всього сім слів («розвести», «убазарити», «забазарити», «бреханути», «нагрузити», «втюхати», «впарити»). Представлено синонімічний ряд сленгізмів для назви наркотичних речовин: «ганджа», «трава», «косяк», «косячок», «наркота», «екстазі». Також поширено вживання (45 разів) відповідних лексем зі значенням гроші: «бакси», «бабло», «бабки», «кеш».

2.2. Тематична класифікація жаргонізмів у романі «Депеш Мод» С. Жадана

Лексичний склад обраного для аналізу тексту твору С. Жадана рясніє жаргонізмами, які можна згрупувати за спільністю семантики.

2.2.1. Сленгізми на позначення людей.

У тексті роману для позначення **осіб жіночої статі**, окрім стилістично нейтральних лексем, вживаються також і жаргонні. Наприклад, «баба» фігурує в тексті 7 разів: «Да, *баби*», «йде *баба*, п'яна сто пудів», «він думає, що розповісти, так, щоб воно було про *баб*. Про *баб*. *Баб* він бачить

переважно по телевізору» [9]. Зафіксовано також 4 рази вживання сленгової одиниці «тьолка»: «в таборі прикольно. Купа *тьолок*», «Там класно. *Тьолки*», «*тьолки* на кухні», «Нормальні *тьолки*» [9]. Це значно менше, ніж у романі Ірени Карпи, в якої ця лексема вжита 114 разів.

В аналізованому творі наявні жаргонізми на позначення осіб чоловічої статі. Зокрема, досить активно (51 раз) вживається лексема «чувак»: «незручно перед *чуваком*», «*чувак* дивиться знизу на затихлі сектори», «кльовий *чувак*, цей Малий Чак Бері», «відбитий *чувак*», «ще до них пристають два якихось *чувака*», «Двоє безіменних *чуваків* відразу вимагають все розділити», «де ці *чуваки*, веселі й коротко стрижені, обов'язково посміхаються», «питається *чувак*, порипуючи в темряві шкірянкою» [9]. Аналогічне значення має сленговий номен «пацан», вжитий 5 разів: «де *пацани*», «серйозний *пацан* цей Чапай», «давайте, *пацани*, йдіть сюди», «б'ються *пацани* і хай собі б'ються» [9]. Лексему «хлопай» вжито в романі один раз: «криваві фантазії простого *хлопая*» [9].

2.2.2. Сленгізми на позначення характеристики людей.

Характеризуючи неповноцінних, нікчемних людей, автор вживає номен «ублюдок» 12 разів: «біля влади стояли б не просто *ублюдки*, як в моїй країні, а які-небудь поморочені *ублюдки*», «справжній фашистський *ублюдок*», «стоять двоє *наволочної* зовнішності *ублюдків*», «вони мене точно ненавидять, *ублюдки* фашистські», «старий реакційний *ублюдок*», «цей *ублюдок* мене точно розстріляє», «просто випадкові *ублюдки*» [9]. Із подібним значенням двічі ужито нецензурну лексему «їбанат»: «хай вона ляже і на таких *їбанатів*, як ти», «такий прикольний вітчим-*їбанат*» [9]. Зі схожим значенням 4 рази вжито нецензурну одиницю «уйобок»: «перед нею таки не Павлова Віра Наумівна, а якийсь неідентифікований *уйобок*», «приїде купа малолітніх *уйобків*», «йому, *уйобку* малолітньому, ясна річ, більше нічого й не треба», «не могли ж вони від початку бути такими депресивними *уйобками*» [9]. Подібне можна сказати про лексему «гандон»,

вживання якої зафіксовано в тексті один раз: «гнеш хребет на них *гандонів* жирних, які вчать тебе» [9].

Для називання чоловіка нетрадиційної сексуальної орієнтації зафіксована лексема «підар», яка представлена у 7 випадках: «по-моєму, він *підар*», «до мене там один вожатий чіплявся; уявляєте — *підаром* виявився», «— Вожаті-підари, — додає Собака» [9]. Зауважуємо, що згадана лексична одиниця фігурує також 14 разів як лайлива назва нікчемної людини, дії та вчинки якої викликають роздратування, обурення: «головне, не смій кидати слухавку. *Підар!* “Ти!!! — реве в слухавці. — *Підар!!!*”», «“*Підар*”, — говорять Вова і Володя», «де, говорять, цей *підар*», «редактор — *підар*-пронира», «давай перечекаємо в цього *підара*» [9]. Значно рідше (6 разів) у творі з ідентичним значенням вжито спільнокореневий жаргонізм «підарас»: «обірвали своє тягуче “суддя-підарас”», «*Підараси*, — говорить Вася, коли наряд зникає», «*Підараси*, — Вася береться за старе», «Ці ж ось два *підараса*, які тебе притягли, і підберуть», «хто там у цих *підарасів* у штаті є» [9].

У романі вживається 5 разів сленгова лексема «кончений» та її варіант «кінчений» для опису нецікавої, набридливої людини, з якою ніхто не хоче мати справи: «вона п'яна була, алкогोलічка *кончена*», «нормальною людиною, не зовсім *кінченою*», «він просто *кінчений*», «біля булочної товчється хіпота *кінчена*» [9].

Для називання негативних людей вжито 6 разів лексеми «падла»: «Яка *падла* тилова», «ця *падла* на героїні, разом зі своєю білявкою, сука, ненавиджу, *падла*», «Ми тобі, *падла*, ноги повідриваємо» [9]. Із подібним значенням зафіксовано вживання жаргонізму «виродок»: «щоби він був якимось патологічним *виродком*» [9].

Якщо йдеться про називання осіб жіночої статі з негативною конотацією, вживається лексема «сука» (24 рази), спількоренева лексема з демінутивним суфіксом «сучка» (2 рази): «*Суки* п'яні», «А тут ця *сука* з

балкону виходить», «входить ця п'яна *сука*», «але ця *сука* замінила, я ж казав»; «*сучка* привокзальна», «ця факін-*сучка* перекладає» [9].

Сленгова одиниця «придурок» вживається для називання нерозумної, обмеженої, нерозвиненої людини 7 разів: «навколо стільки *придурків* крутиться», «він лишається, *придурок* товстий», «ладно ці *придурки*, але ти», «*придурки*, текст, нормально перекласти не можуть», «ці *придурки*, уяви, справді почали його підготовувати» [9]. Із подібним значенням 6 разів вжито жаргонізм «лох»: «продати можна було б Моряку, він *лох*, він би купив», «Какао теж *лох*, і він не в долі», «навіть не питали звідки це в нас, *лохи*», «втюхали якимось *лохам*-фермерам», «— Ви, що — *лохи*?», «але що ми з Васею — *лохи*, бітлз слухати» [9]. На позначення особи, що не сповна розуму, один раз вживається прикметник «відбитий»: «*відбитий* чувак» [9].

На позначення того, хто зневажає суспільну мораль, загальноприйняті норми поведінки в тексті роману 17 разів вживається жаргонний номен «мудак»: «ти не просто якийсь *мудак*», «він схожий на повного *мудака*», «що це за *мудак* стоять переді мною», «*мудак* товстий, давай-давай», «відчуває все-таки, *мудак*, що він на своїй території» [9].

Негативно характеризуючи особу, автор один раз використовує жаргонізм «гівно»: «хай я навіть цілковите *гівно*» [9]. У цьому контексті головними є семи «непотрібний», «нікчемний». Спільнокореневу до наведеної лексеми «гівнюк» вжито тричі для називання бешкетника, пустуна: «не такий уже й гівнюк, *гівнюк*», «ось, поліз, *гівнюк* малий через квартиру» [9].

Називаючи наркоманів, автор роману один раз використовує сленгову лексеми «плановий», утворену від слова «план», сленгової назви наркотику для куріння: «почали ходити *планові*».

Жаргонізм «хахаль» вжито для називання залицяльника в романі «Депеш Мод» 7 разів: «знайшла *хахалю*», «ще й *хахалю* з собою привела», «*хахалю* твого в диспансер здамо», «сучка привокзальна, з *хахалем* своїм», «*хахаль* її, йобаний-смішний» [9].

Окрема група лексики – **називання осіб за професійною діяльністю.** Жаргонну лексему «мінтура» вжито на позначення представників правоохоронних органів один раз: «*Мінтурі* він платить» [9]. Спільнокореневу жаргонну одиницю на позначення поліцейського (міліціонера) використано двічі: «наш друг-єврей-Собака-Павлов підходить до одного з *мінтів*», «один із *мінтів*... швидко підбігає до зламаної машини» [9].

Лексему «шалава» вжито для означення повії в тексті роману: «вона прокинулась на столі, ну там п'яна, брудна, в порваному одязі, *шалава*» [9]. Із подібним значенням використовується жаргонне слово «прошмандовка» (3 рази): «ти *прошмандовка* прийшла на все готове», «*прошмандовка*, думає, що ми за неї за електрику платити будемо», «прийшли тут на все готове, *прошмандовки*» [9].

На позначення представників інтелігентних професій у тексті твору один раз вжито сленгову одиницю «шлоїбень»: «це лише різна інтелігентська *шлоїбень* може захлинатись у помиях» [9]. Названа сленгова одиниця має також негативну оцінку семантику представників інтелігенції.

2.2.3. Сленгові вислови на позначення дій і станів людини.

Для позначення дії за значенням **їхати, йти звідкись, кудись** використовуються різноманітні слова, синонімічні за лексичним значенням. У значенні «їхати», «йти» звідкись вживається лексична одиниця «валити»: «потрібно *валити, валити*, доки бакинець не прийшов», «Ось тобі за роботу, давай *вали*», «*вали* давай, на добраніч», «ну все — *валіть*, каже вона і відразу ж про нас забуває» [9].

Жаргонна лексема «триндіти» вживається для називання дії зі значенням «говорити, розмовляти»: «— Не *тринди* багато» [9].

Для номінації дії зі значенням «помітити правопорушення й відповідно відреагувати» у тексті твору двічі зафіксовано слововживання сленгової одиниці «замести»: «*Заметуть* відразу», «Ніхто тебе не *замете*» [9].

У творі представлено синонімічний ряд лексем на позначення дій з семантикою «обманювати», автор двічі вживає жаргонну лексему «намахати»: «*намахують* усіх вербувальників і роботодавців», «ніхто його не *намахав*» [9]. Подібне значення має жаргонізм «розвести», вжитий у тексті двічі: «зараз я його *розведу*», «настільки все це стрьомно звучить, що тебе не може не *розвести*» [9].

Для називання дії зі значенням «боятися» вжито жаргонізм «сцяти»: «та ладно, говорить Чапай, не *сцять*» [9].

Сленгова стійка одиниця, фразеологізм «дати тріндюль» зафіксована в мовленні персонажів роману один раз і має значення «посварити»: «По-моєму, йому Коба *дав тріндюль*» [9].

На позначення дії за значенням дивитись у нікуди, абстрагуватись від дійсності тричі використовується лексична одиниця «втикати»: «сиділи б і *втикали*», «сиди собі *втикай*, ні про що не думай», «сиди вдома, *втикай* у телевизор» [9].

Як видно з аналізу обраного твору, лексеми «тусуватися» та «тусувати» вживаються у значенні «належати до певного угруповання, спілкуватися, проводити час». Наведені жаргонізми фігурують тричі: «тому ми просто з ними *тусуємось*», «*тусується* по знайомих», «з мормонами *тусує*» [9].

На позначення дії зі значенням «важко працювати» один раз у тексті роману вжито сленгову одиницю «їбатися»: «будемо тут *їбатись* ще півгодини» [9].

Досить поширеною в романі є тематична група лексики, пов'язаної із вживанням алкоголю, сп'янінням тощо. Таким чином, для номінації дії зі значенням «переходити в стан алкогольного сп'яніння» тричі вжито жаргонізми «накачатися», «накачуватися» й один раз – «нахуячитися»: «я вперше *накачався* алкоголем», «*накачаний* портвейнами», «коли

накачується портвейнами і приповзає додому»; «А що ж ти так *нахуячився?*» [9]. Лексеми видової пари «бухати»/ «бухнути» зі значенням «вживати алкоголь» вжито 6 разів: «він постійно *бухає*», «він і далі *бухав*», «він вже безбожно *бухав*», «прийшли, сидимо, *бухаємо*», «в Чугуєві можна *бухнути*» [9]. Називаючи дію зі значенням «остаточно опуститися, втратити здоровий глузд через пияцтво», автор вживає жаргонізм «збухатися»: «тато Чапая *збухався* кілька років тому». Ідентичне значення (вживати алкоголь) має жаргонна лексема «квасити», вжита в тексті 1 раз: «сидить і *квасить*» [9].

Сленгова одиниця «обдовбаний», вживання якої зафіксовано в тексті один раз, зафіксована для позначення людини в стані алкогольного сп'яніння: «два нещасні *обдовбані* створіння» [9].

Для називання дії зі значенням «вихвалитися, безпідставно набивати собі ціну» в романі використано сленгову одиницю «вийобуватися» 4 рази: «не надто *вийобувався* і не перепаскудив своєї реінкарнації», «ти давай не *вийобуйся*», «не *вийобуйся*» [9].

Описуючи дію зі значенням «використати у власних інтересах із метою отримання вигоди», автор використовує 1 раз лексему «відтрахати»: «просто кажучи — *відтрахати* мене» [9].

Спількореневі жаргонні лексеми («трахатися», «трахнутися», «трахнути») вжиті 18 разів на позначення статевого акту: «думає вона, сусід, прийшов *потрахатись*», «добре було б її *трахнуть*», «я ж не *трахаюся* взагалі», «чи то когось *трахнув*», «Чи ви трахатись зараз почнете?» [9]. У тексті роману І. Карпи зазначена лексико-тематична група так само представлена одиницями «трахатися», «трахати», слововживання якої зафіксовано в п'яти випадках: «я чесно не знала, хто, з ким і де *трахався*», «Без хуя, власне, почав *трахати*» [12].

Дію зі значенням «займатися мастурбацією» 5 разів названо в тексті жаргонізмом «дрочити»: «ніби всю дорогу, кілька днів і ночей, вони *дрочать* по обкурці», «він повісив у себе в сортирі цей плакат і почав *дрочити* на

Гехана», «той чувак, на якого ти *дрочиш* щодня» [9]. І. Карпа звертається до вживання означеної лексеми двічі: «*дрочити* пішла», «цікаво, чи *дрочив* той чувак на цю тьотю» [12]. Таким чином, робимо висновок, що названа лексема й реалія, названа нею, більшою мірою є проявом маскулінного, тобто атрибутом чоловічого світу.

Для називання дії зі значенням «втрати», «марнувати» у тесті фігурують фігурують по одному разу лексеми «проїбати», «просирати», «просадити»: «великі стернові *проїбали* найголовніше»; «Собака успішно й безтурботно *просирав* свої молоді роки»; «бабки *просадили*» [9].

Описуючи стан лінощів, автор звертається до жаргонної лексичної одиниці «в падло» 2 рази: «просто *в падло* її корегувати», «мені *в падло* його бити» [9].

Жаргону лексему «мочити» для позначення дії зі значенням «бити» вжито 1 раз: «починали *мочити* один одного».

Дію зі значенням «розбити, понівечити, зіпсувати», а також ознаку за цією дією названо жаргонною лексемами «розхуячить» (3 рази), «рохуячений» (4 рази): «обов'язково *розхуячить* собі писок яким-небудь станком», «перебирав владу і все це *розхуячує*», «аборт зробила, жигуль *розхуячила*»; «ти маєш квартиру з видом на муніципалітет і гараж з, хай і *розхуяченим*, але все-таки жигульом», «в Марусі там всього лише *розхуячений* жигуль» [9]. Лексема «хуячити» двічі вжита зі значенням «бити»: «просто *хуячить* з усієї сили», «починають *хуячити* один одного» [9]. Один раз жаргонізм використано в контексті «дощ цілий день *хуячить*» [9], тобто дощить.

Жаргонна лексема «розпіздяйство» зі значенням «бути неуважним, ненадійним, недбалим у справах» вжита в тексті 1 раз: «не займатись *розпіздяйством* на робочому місці» [9].

Для називання дії зі значенням «впасти» використано один раз сленгову одиницю «наїбнутися»: «що це за Гагарин *наїбнувся* їм на голови» [9].

Жаргонізм «влетіти» один раз зафіксовано зі значенням «потрапити в неприємну ситуацію»: «інакше де-небудь обов'язково *влетииш*» [9].

Для називання дії зі значенням «перевіряти» один раз використано жаргонну лексему «шмонати(ся)»: «*шмонається* патрулями» [9]. І відповідний спільнокореневий іменник «шмон» вжито для називання перевірки: «аби зайвий раз не нарватись на *шмон*» [9].

Якщо йдеться про стан сильного емоційного збудження, автор вживає сленгову стійку сполуку слів «*зносить башку*»: «котрий *зносить башку* і кидає тебе на всі амбразури світу» [9]. На позначення здивування вводиться жаргонна одиниця «охрінити»: «що аж всі *охрінили*» [9].

Представлена також невелика група сленгових одиниць для називання дії зі значення «працювати». Слово «шабашити» зі значенням займатися підробітком вжито в тексті твору 1 раз: «працював автослюсарем, *шабашив* наліво й направо» [9]. Також тричі зафіксовано вживання жаргонної одиниці «їбошитися» зі значенням «важко працювати»: «тут *їбошишся* — *їбошишся*, гнеш хребет на них», «ось вже четвертий день *їбошиться* тут» [9].

2.2.4. Називання предметів і явищ, місць, процесів.

Для називання грошей вжито жаргонну лексему «бабки» (31 раз): «Мене влаштуувала та кількість *бабок*, яка в мене була, себто влаштуувала не кількість як така, *бабок* в мене, насправді, майже ніколи не було», «нам не вистачає *бабок*», «якщо *бабки* тобі до рук не трапляються», «якщо працюєш із живими *бабками*», «купують там на всі *бабки* два ящики водяри», «*бабки* просадили», «в його житті при ньому ще ніхто й ніколи *бабок* не ділив», «провідники бакинці, люди солідні, з *бабками*» [9]. Жаргонізм «бабло» з ідентичним значенням вжито в тексті твору один раз: «стільки *бабла*, ви б теж ні про що, крім героїну, не думали» [9]. Сленгова одиниця «бакс» вжита в тексті роману 4 рази й кожен раз у контексті розмов про курс валют: «ще й *бакс* блядський скаче», «що там із *баксом*, із *баксом* все нормально, — каже Вася, — *бакс* стоїть» [9]. Зі значенням «гроші для спільних цілей, що збираються спільно» у тексті роману тричі вживається жаргонізм «общак»:

«дістають з обшаків рештки бабок», «Це трудові гроші. *Обшак*», «*Обшак*. Загальна каса, яка формується спільними зусиллями» [9].

Для називання дії зі значенням «потрапляти в неприємну ситуацію» вживається сленгова одиниця «вступати в гівно»: «Карбюратор має таку здатність — вступати в *гівно*» [9].

Зі значенням «проблема, неприємна ситуація» двічі в романі вживається жаргонізм «лажа»: «Завтра похорон. А його ніде немає. Уявляєш? — Да, — говорить Маруся, — *лажа*», «а тут така *лажа*, знову буде дощ» [9].

Називаючи стан байдужості, автор використовує 7 разів звертається до вживання лексеми «похуїзм»: «Сподіваюсь її вистачить ще років так на 60 тривалого побутового *похуїзму*», «Ти знаєш про теорію перманентного *похуїзму*?», «— В цьому вся суть принципу перманентного *похуїзму*» [9]. На позначення особи, що перебуває у відповідному стані, один раз у тексті вжито сленгову спільнокореневу лексему «похуїст»: «рідкісної душі *похуїст*» [9].

Досить поширеними в романі є жаргонні одиниці по позначення алкоголю. Лексема «пузир» в контексті роману вжита 3 рази на позначення пляшки горілки, тому з розряду нейтральної переходить до розряду стилістично маркованої, жаргонної: «коли вип'ю, ну, там перший *пузир*», «вдавить він *пузир*» [9].

Активно вживаною (зафіксовано 33 випадки слововживання) в романі є жаргонна лексема «водяра» на позначення горілки: «*водяри* принесіть», «в нього вливають *водяру*, щедро поять *водярою*», «а потім *водярою* залили», «бере літри два *водяри*», «далі валить за *водярою*», «на сніданок вживає спочатку *водяру*», «вони заїздили до нас, напивались *водяри*», «він продає непалену *водяру*», «купають там на всі бабки два ящики *водяри*», «в дорозі харчуються все тією ж *водярою*» [9].

Жаргонізм «бухло» для називання будь-якого алкоголю зафіксований в романі 7 разів: «Собака тягне наплечник із *бухлом*», «У нас *бухло* є»,

збираємо все *бухло*, зціджуємо брагу», «Собака тягне *бухло*», «взьміть *бухла* тільки, ми взяли пляшку кайзера», «від нас пахне ранковим *бухлом*» [9].

На позначення **нісенітнеці** вживається жаргонна лексема «хуйня» 1 раз разів: «так, *хуйня* повна» [9]. З дещо відмінним значенням, якщо йдеться про певні недоліки, пошкодження (поріз на обличчі, кров на губах тощо), також вжито названу лексему 1 раз: «коли в когось на обличчі різна *хуйня*». Коли йдеться про якусь дрібницю, щось незначне теж двічі вживається лексема «хуйня»: «У нього така сама *хуйня* на кителі. — Це не *хуйня*, — кажу я» [9].

Із подібним значенням тричі в романі зафіксовано слововживання сленгової одиниці «фігня»: «всяка така *фігня*, що тут говорити», «така *фігня*», «вони якоїсь *фігні* нажерлись» [9].

Називаючи стан, коли нещастить, автор один раз вживає лексему «непруха»: «ні квитка взяти, ні штраф заплатити, *непруха*, одним словом».

Жаргонну одиницю «мудакуватість» з негативним значенням вжито в тексті роману один раз: «навіть попри його клінічну *мудакуватість*» [9].

Для називання **обличчя** в тексті роману 2 рази вжито стилістично забарвлене слово «їбло» (обидва випадки вживання – у контексті опису релігійного діяча) і 1 раз лексему «фейс»: «з його усміхненим американським *їблом* роздавались на заводах», «жмакані календарики з американським *їблом* преподобного»; «з соплями і слізьми на *фейсах*» [9].

Сленгова лексема «порнуха» на позначення відповідного змісту контенту вжито в тексті роману один раз: «сидить вартовий... і читає *порнуху*» [9].

На позначення Радянського Союзу вживається 4 рази жаргонна лексема «совок», що є прикладом детабуїзації мовлення художньої літератури: «*совок* видавив із них все людське», «*совок* ще тримався своє», «постійно гнали на *совок*» [9].

На позначення обману в тексті роману тричі вжито жаргонізм «найобок» «і з повсякденними *найобками* з його боку», «без всіляких там капіталістичних *найобок*», «банки — це *найобка*» [9].

Сленгову лексему «хавка» використано для номінації їжі у творі 4 рази: «ти не збираєшся до кінця своїх днів вгризатись в чиєсь горло за розфасовану ними *хавку*», «купимо *хавки* і додому», «пережовувати нікелевими щелепами запаси *хавки*» [9].

2.2.5. Сленгізми на позначення ознак предметів, явищ, істот.

У тексті роману активно вживаються сленгові одиниці з позитивною конотацією у значенні добре, якісно. Для надання позитивної характеристики, опису будь-чого приємного, цікавого використовується означення «прикольний» 34 рази: «реальність *прикольна* сама по собі», «як він все зав'язав *прикольню*», «життя така *прикольна* штука», «ми знаходимо *прикольну* радіолу», «яка *прикольна* програма», «*прикольні*, в принципі, богослови» [9].

Жаргонізм «кльовий», що вжитий у тексті твору 5 разів, класифікуємо як синонімічний до вищенаведеного: «*кльово*, що ти повернувся до нас», «о як *кльово*, якщо простягнути руку вниз», «все *кльово*, дорогі харків'яни», «*кльовий* чувак, цей Малий Чак Бері» [9].

Сленгових одиниць, що мають негативну семантику, у порівнянні з тими, що вживаються на позначення позитивних ознак, дещо більше. Для характеристики зі значенням «поганий, неприємний» 4 рази вжито сленгову одиницю «лажовий»: «обертатись такими *лажовими* ситуаціями», «цілковито *лажова* [реальність] при підрахунку післяматчової статистики», «нормальні загалом люди хапались за відверто *лажові* речі» [9].

Досить поширеною в романі є сленгова одиниця «довбаний», що вживається 8 разів на позначення характеристики когось або чогось обридливого, надокучливого, непривабливого: «все це заради цього *довбаного* гедоніста?», «для яких цей *довбаний* гедоніст складав би яку-неяку історичну вартість», «— Гоша — подар номер один у цьому *довбаному* місті», «наживаєш геморой на їхньому *довбаному* радіо», «не можуть нормально перекласти текст про цю *довбану* білявку Мартін Гор», «тебе з

твоїм *довбаним* радіо і всіма монгольськими міліціонерами, разом взятими, немає» [9].

Жаргонізм «хріновий», «хріново» вжито 10 разів у творі для опису негативного душевного й фізичного стану, неякісного виконання будь-чого: «мені *хріново*, боже, як мені *хріново*», «хто б знав, і граю я *хріново*», «гурмани *хрінові*», «нам від цього так *хріново*», «може, йому *хріново*» [9].

Описуючи щось або когось неприємного, огидного, автор двічі вживає сленгову лексему «чмошний»: «*чмошний* народ — сержанти, *чмошний* і суворий» [9].

Жаргонізм «гівнячий» вживається для характеристики чогось неякісного, погано зробленого 1 раз: «слухаю *гівняче*, в принцип ретро» [9].

Якщо йдеться про щось або когось вкрай погане, тричі використовується прикметник «хуйовий»: «ніщо так не підриває карму як *хуйова* національна політика», «примушував нас лізти на це *хуйове* порево». Із подіним значенням 10 разів фігурує прикметник «йобаний»: «хахаль її, *йобаний-смішний*», «звідки йому знати про Гомера Гарріса, восьминогу *йобаному*», «громадяни *йобаного* Азербайджану», «цей *йобаний* дядя Роберт», «*йобаний* дядя Роберт приїхав до Карбюратора», «я стану повноцінним представником цього *йобаного* суспільства» [9].

Прикметний «йобнутий» вжито двічі в романі для характеристики дивної, ненормальної людини: «він нормальний загалом хлопець, *йобнутий* трішки», «химерний тип, якщо не сказати *йобнутий*» [9].

На позначення кепського стану справ у тексті роману один раз вжито жаргонну одиницю «хуйово»: «— *Хуйово*, — кажу я. — В нього батько загинув» [9].

Характеризуючи негарний, страшний стан, предмет, особу тощо автор роману 7 разів вживає сленгову лексему «стрьомний»: «у костюмі своєму виглядає *стрьомно*», «штовхаються під сценою, публіка *стрьомна*», «бізнес середньої руки така *стрьомна* штука», «все це *стрьомно* звучить» [9].

Стилістично забарвлене слово «підарський» використовується 3 рази для характеристики реалії, що стосується/ належить гомосексуалісту/ має ознаки, властиві гомосексуалізму: «користується якимось *підарським* гелем», «зникає в нетрях своєї *підарської* квартири», «я був би сином *підарського* полку». Спількоренева «підарастичний» лексема вживається один раз: «в якихось коротких *підарастичних* шортах» [9].

Лексема «обковбашений» вживається 1 раз для характеристики людей у стані наркотичного сп'яніння: «така всесвітня солідарність всіх *обковбашених* придурків». Дещо активніше (4 рази) використано лексему «вгашений» на позначення людей у стані алкогольного сп'яніння: «я бачу вона *вгашена*», «котра на балконі, вже *вгашена*», «вони *вгашені* обидві зранку» [9].

У тексті роману, замість загальноживаної, стилістично нейтральної лексеми «безкоштовний», 1 раз використано стилістично марковане слово «халявний»: «вхід *халявний*» [9].

Характеризуючи когось виснаженого, автор роману тричі вживає сленгову одиницю «зайобаний»: «експлуатуючи і без того *зайобані* пролетарські маси, і ми з ними погоджуємось — добре-добре, *зайобані* так *зайобані*» [9].

Як синонім до загальноживаної вживаної лексеми «однаково» в мовленні персонажів твору чотири рази вживається жаргонна сполука «один хуй»: «— *Один хуй*. — Карбюратор», «Хоча, — додає, — в принципі *один хуй*», «— Та *один хуй*, — цілковито прокидається Маруся», «— *Один хуй*, — нетерпеливо говорить ведучий» [9].

2.2.6. Сленгізми як питальні слова й вигуки.

Невелика група жаргонної лексики наявна в тексті роману на позначення питальних слів або фраз. Наприклад, функцію нейтрального питального слова «чому?» бере на себе стилістично забарвлена лексема «хулі?»: «А *хулі* він боїться?». Подібне спостерігаємо й у випадку вживання «на хуя?»,

замість загальноприйнятого «навіщо?»: «*на хуя* тобі, мужик, два літри?», «*на хуя*, говорять, компостер ламаєш» [9].

Вибуком, що передає емоції в стані крайнього здивування, є в романі жаргонна фраза «ні хуя собі»: «*ні хуя собі*, думає він» [9].

Висновки до розділу 2

Великий потенціал для реалістичного змалювання різноманітних соціальних груп існує в соціально-стильових варіантах мови, зокрема йдеться про стилістичну марковану лексику – сленгову й жаргонну. Відповідні мовні одиниці функціонують у творах художньої літератури як засіб формування реалістичного образу. Водночас їхньою функцією в тому числі є наближення мовлення автора й персонажів до мовлення читача.

Тексти обох аналізованих романів рясніють жаргонною лексикою. Пояснюємо це, по-перше, тим, що в центрі твору як Ірена Карпи, так і Сергія Жадана змалювано життя молодих представників соціального дна, мовленню яких притаманні відповідні мовні одиниці.

Після уважного прочитання творів можна стверджувати, що використання сленгових слів є цілком виправданим. Молодіжний жаргон, який включає жаргонізми для позначення осіб, подій, явищ, дій, ознак тощо, має високу популярність серед молоді, іноді стає основним засобом комунікації між різними соціальними групами.

Найчастіше до сленгової лексики автори звертаються для номінації людей із певними характеристиками. Таким чином, в обох романах на позначення особи жіночої статі фігурує жаргонізм «тьолка», щоправда Ірени Карпи звертається до нього 114 разів, а С. Жадан значно рідше – всього 4. Для називання жінки, дівчини автор, на відміну від письменниці, послуговується сленговою одиницею «баба». Варто зауважити, що мовлення письменника практично позбавлене демінутивності, що є проявом стереотипу про маскулінну мову. У мовленні обох творів досить часто

використовується лексема «чувак» (в І. Карпи 29 разів, у С. Жадана 51). Є такі лексеми, що притаманні лише мовленню певного твору. Наприклад, Ірена Карпа звертається до вживання жаргонізмів «рогуль» і «гопнік», а в романі «Депеш Мод» зафіксовано вживання сленгових одиниць «ублюдок» і «пацан».

Жаргонні лексеми з дієслівною семантикою також поширені в обох творах. Наприклад, обидва автори послуговуються одиницями «тусити», «тусувати»; «валити», «звалити».

Оскільки йдеться про зображення життя соціальної периферії, не дивно, що частим є звертання до описів ситуацій вживання наркотиків, алкоголю. Отже, залучається й відповідна лексика. У тексті роману С. Жадана більш поширеною є жаргонна лексика, пов'язана з вживанням алкоголю («бухло», «бухати», «пузир», «водяра» тощо). І. Карпа більше залучає жаргонні одиниці тематичної групи, пов'язаної з наркотиками («косяк», «трава», «наркота»).

Варто зазначити, що в романах використано різноманітні сленгові вирази, які не лише збагачують мову твору, а й висвітлюють різні аспекти соціокультурного середовища персонажів. Автори активно користуються жаргоном для передачі різних оцінок та емоцій, використовуючи його для створення живого та реалістичного образу розповідача та персонажів. Сленгова лексика виконує функцію важливого стилістичного засобу, допомагаючи створити аутентичність та відтворити особливості спілкування в різних соціальних групах. Це робить твори більш живими та динамічними, поглиблюючи враження від читання. В обох романах наявні одиниці обценною лексикою, що пояснюємо детабуїзацією мовлення художньої літератури.

Розділ 3. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНЕ НАВАНТАЖЕННЯ СЛЕНГОВОЇ ЛЕКСИКИ ЯК ПРОЯВ ГЕНДЕРУ В РОМАНАХ ІРЕНИ КАРПИ ТА СЕРГІЯ ЖАДАНА

3.1. Гендерно нейтральна лексика і фразеологія

Головна стилістична функція сленгової лексики – увиразнення усного мовлення, надання йому експресії незалежно від статі мовця. Використання сленгу дозволяє мовцю виражати емоції й оцінне ставлення до предмета висловлювання. Лексичні одиниці, що знаходяться на мовній периферії, мають більшу здатність до передачі почуттів у порівнянні із загальноживаною лексикою літературної мови.

Кінець ХХ – початок ХХІ століття був позначений процесами демократизації самовираження мовця, вивільнення творчих ресурсів мовної особистості. Унаслідок цього виникла значна кількість нестандартної лексики. Оскільки мова є знаряддям впливу в процесі акту комунікації, то вона посилює волюнтативні, прагматичні та емотивні наміри мовця. Тенденція до вживання незвичних, колоритних мовних одиниць пов'язана із функціонуванням мови як засобу самоствердження. Прагнення увиразнення мовлення змушує суб'єктів мовлення звертатися до використання розмовної лексики, зокрема, до сленгу, що найбільш оптимально відповідає зазначеним вимогам. Вживання сленгових одиниць характерне не лише для розмовно-побутового стилю. Відповідні лексеми проникають також до мови засобів масової інформації та художньої літератури.

Вживання сленгової лексики в мові художніх текстів пов'язуємо передусім із прагненням автора змалювати життя відповідного соціального середовища, оскільки саме сленг є «індикатором людського буття, настільки тонко й точно розкриває найдрібніші нюанси нашого переживання світу, його сприйняття й передачі...», оскільки мова матеріалізує глибинні структури нашого мислення» [27, с. 5].

Активация зниженої мови свідчить про суттєві соціокультурні зрушення та відповідні внутрішньомовні трансформації. Звертаючись до сленгової лексики, мовець прагне заманіфестувати розкутість, свою свободу від мовних канонів.

За обсягом аналізовані твори різняться: «Депеш Мод» С. Жадана є меншим, становить 229 сторінок, «Добло і зло» І. Карпи становить 320 сторінок, складається фактично із двох окремих частин («Привиди моєї школи» й «Планета Тьолок»). Ми нарахували 419 випадків слововживання сленгових лексем в тексті твору І. Карпи. У тексті роману С. Жадана – 478 відповідних лексем.

Мовлення обох аналізованих творів багате на сленгову лексику, що пояснюємо, по-перше, тематикою романів, по-друге, прагненням автора бути ближче й доступніше до своїх читачів. Значна частина сленгізмів у романах обох авторів виконує саме функцію увиразнення мовлення, надання йому експресивності безвідносно до статі авторів чи персонажів.

Обидва автори в мовленні художніх творів послуговуються сленговою лексикою задля називання тих чи тих реалій. Зокрема, в обох аналізованих творах лексеми «тусувати», «тусити» називають дію зі значенням «бути», «перебувати». І. Карпа використовує названі одиниці 9 разів, С. Жадан – тричі: «тому ми просто з ними *тусуємось*» [9]; »; «Ми, як я вже казала, *тусували*, хто де міг» [12]. Однак, у тексті роману «Добло і зло» синонімічний ряд зі значенням «бути, перебувати» більший, адже фігурують також лексеми «зависати», «закінуцца», «впісацца». У мовленні роману авторки одиниця «тусити» також має значення «веселитися, розважатися». Синонімічними до названої лексеми є спільнокореневі сленгові слова «зажигати», «віджигати», вжиті в тексті роману: «Ну, а потім я собі десь *зажигаю*», «Медвідь курить, п'є, дивиться кіна, миє посуд, дурить дяпчиків і *віджигає*» [12].

На позначення дії зі значенням «байдикувати», «зацікавлено дивитися» обидва автори звертаються до сленгової одиниці «втикати». В обох творах

вказана лексема фігурує по 3 рази: «сиди собі *втикай*, ні про що не думай», «сиди вдома, *втикай* у телевизор», «Сиділи б і *втикали*, і срати хотіли б на кризу духовності» [9]; «ми в дитинстві втикали в “Територію А”», «Якщо ти, звісно, втикаєш у вікно» [12].

Сленгові одиниці зі значенням «обдурити» поширені переважно в мовленні роману І. Карпи: «розвести», «повестися», «забазарити», «убазарити», «нагрузити», «втюхати», «впарити». У тексті роману «Депеш Мод» цю тематичну групу представлено сленгізмом «намахувати»: «такий дружній колектив симулянтів, які *намахують* усіх вербувальників і роботодавців» [12]. Сленгова лексема «найобка», що має значення «обман», вжита в тексті роману С. Жадана тричі: Головне — справедлива, без всіляких там капіталістичних *найобок*» [9].

Обидва автори звертаються до сленгізму «валити», називаючи дію «втікати», «залишати місце перебування». У мовленні роману «Депеш Мод» слововживання відповідної лексеми зафіксоване 19 разів: мама з Черкас навіть на могилу не приїде, потрібно *валити, валити*. У тексті роману «Добло і зло» тричі зафіксовано вживання відповідної лексеми: «я пташечка *звалила* в далекі краї»; «я визувалася, щоби швидше *звалити* спати» [12].

Лексико-тематична група сленгізмів на позначення наркотичних речовин представлена значно ширше в тексті роману І. Карпи: зафіксовано 6 різних відповідних лексем («ганджа», «трава», «косяк», «косячок», «наркота», «екстазі»).

Для називання проблем І. Карпа послуговується сленговими лексемами «лажа», «гівно», «парево». Один раз С. Жадан використовує сленгізм «непруха» із семантикою «проблемна ситуація». Побідне значення має одиниця «лажа», вжита в тексті роману двічі.

На позначення реалій, репрезентованих лексико-тематичною групою «їжа», у текстах творів обох авторів зафіксовано лексему «хавка»: двічі в мовленні І. Карпи («Мені... хотілося додому. До маминої ласки і, що

важливіше, *хавки*», «*хавки* дома нема» [12]), 4 рази – у С. Жадана («купимо *хавки* і додому»), «пережовувати нікелевими щелепами запаси *хавки*» [9]).

Значна частина лексики в тестах обох аналізованих романів пов'язана з семантикою «гроші». Це свідчить про виняткове значення в системі цінностей персонажів обох творів грошей, матеріальних цінностей. Лексема «бабки» із відповідним значенням вжита в тексті роману С. Жадана 31 раз, І. Карпа ж послуговується нею значно рідше, лише двічі. Натомість сленгова одиниця «бакси» вжита в тексті роману «Добло і зло» 24 рази, а в мовленні С. Жадана – 4 рази. Тричі в тексті твору «Депеш Мод» зафіксовано слововживання «общак». Цієї лексеми немає в мовленні І. Карпи. Натомість авторка звертається до сленгізмів «бабло» (17 разів) і «кеш» (2 рази).

У мовленні обох творів представлено дієслівні сленгові одиниці на позначення фінансових процесів. Приміром, І. Карпа послуговується лексемами «розкрутити», «злупити», «вимутити». Варто зауважити, що всі наведені одиниці мають семантику «здобути гроші нечесним шляхом».

Нейтральну семантику має сленгова лексема «телік» у тексті твору І. Карпи, вжита 5 разів. У мовленні С. Жадана ця лексема відсутня.

У тексті роману С. Жадана ця тематична група відсутня. У мовленні цього автора представлено групу лексем для називання різних дрібниць: «фігня» (3 рази), «хуйня» (1 раз).

Лексико-тематична група сленгізмів зі значенням «турбуватися» представлена лише в мовленні І. Карпи мовними одиницями «парити», «паритися».

І. Карпа звертається до синонімічного ряду сленгізмів на позначення дії зі значенням «ігнорувати»: «морозитися», «насрати», «відхерити».

До лексико-тематичної групи сленгізмів зі значенням «втратити» звертається С. Жадан: «проїбати», «просадити», «просирати». У мовленні І. Карпи в аналізованому романі цієї лексико-тематичної групи не зафіксовано.

Крім того, сленг може виконувати емоційно-оцінну функцію. Слід зауважити, що сленгізмів із негативною семантикою значно більше, ніж відповідної лексики з позитивною конотацією. Зокрема, обидва автори послуговуються сленговою одиницею «совок», що наділена негативним конотацією, для називання СРСР. І. Карпа звертається до відповідного слововживання тричі: «**Совок** це все гробаний», «Події стрімко рухалися до розпаду **Совка**», «з чого там вона в **Совку** ліпилася» [12]. У тексті роману С. Жадана ця лексема зафіксована 4 рази: «**совок** видавив із них все людське», «**совок** ще тримався своє», «постійно гнали на **совок**» [9]. Зауважуємо, що написання слова з малої літери тільки посилює негативну оцінку мовця до зображуваної реалії.

Варто зазначити, що для позначення чогось або когось вкрай поганого автори використовують подібні евфемізми – «гробаний» і «йобаний». Однак, зауважуємо, що друга одиниця має більш різку й згрубілу конотацію. Цікаво, що «гробаний» двічі вжито в тексті роману «Добло і зло»: «Совок це все **гробаний**», «пастух **гробаний**» [12]. Мовна ж одиниця «йобаний» поширена в тексті твору «Депеш Мод», вжита 10 разів: «хахаль її, **йобаний-смішний**», «звідки йому знати про Гомера Гарріса, восьминогу **йобаному**» [9]. Подібне значення має лексема «галіміий», вжита І. Карпою 4 рази: «в цього, **галімого**, жахливо пітніють руки», «танцюю, значить, я з одним **галіміим** пацаном» [12]. У мовленні С. Жадана ця лексема відсутня. Натомість активно (4 рази) використовується лексема «лажовий» із подібним значенням: «обертатись такими **лажовими** ситуаціями», «нормальні загалом люди хапались за відверто **лажові** речі» [9]. У тексті твору С. Жадана синонімічний ряд сленгізмів для називання негативної характеристики значно більший у порівнянні з текстом роману І. Карпи: «хріновий» (10 разів), «довбаний» (8 разів), «стрьомний» (7 разів), «дурацький» і «хуйовий» (по 3 рази), «чмошний» (2 рази), «гівнячий» (1 раз).

У тексті твору «Добло і зло» великою лексико-тематичною групою є одиниці на позначення позитивного стану певної реалії: «жирний» і

«козирний» (кожна вжита двічі) «прикольний» і «крутий» (вжиті по 1 разу). Також для надання позитивної характеристики один раз вживається лексема «ульот»: «Надька, *ульот!*» [12]. Сленговою одиницею «прикольний» С. Жадан також активно послуговується, її слововживання фіксуємо в тексті твору 34 рази: «життя така *прикольна* штука», «ми знаходимо *прикольну* радіолу» [9]. П'ять разів автор звертається до лексеми «кльово» з подібним значенням: «*кльово*, що ти повернувся до нас», «о як *кльово*, якщо простягнути руку вниз» [9].

Таким чином, у тексті роману І. Карпи серед сленгової лексики переважають мовні одиниці на позначення позитивної характеристики. У мовленні твору «Депеш Мод» різномаяття відповідних сленгових лексем менше, їх всього дві («прикольний» і «кльово»), натомість досить великим є синонімічний ряд лексем із негативною конотацією. Нецензурна лексика також переважає в тексті роману С. Жадана.

3.2. Оприявлення фемінного через сленгову лексику і фразеологію в романі І. Карпи «Добло і зло»

Гендер визначаємо як систему відносин і взаємодій, що утворює фундаментальний компонент соціальних зв'язків. Ця система характеризується стійкістю, проте водночас є мінливою, базується на розподілі соціуму за ознакою статі й ієрархією її представників. Основними складовими формування гендерних відмінностей є антагонія «чоловічого» і «жіночого».

У гендері виявляються стереотипи щодо поведінкових норм мовлення чоловіків та жінок у текстах різних типів, у стильових особливостях, які можна класифікувати як характерні для мовлення чоловіків або жінок. Це уможливило розуміння аспектів «мужності» та «жіночності» у різних культурах, а отже, і в різних мовах.

Вияв фемінного, стереотипних уявлень про жіночу стать на рівні сленгізмів із двох аналізованих творів більшою мірою спостерігаємо в тексті роману «Добло і зло» І. Карпи. Пояснюємо це, по-перше, статевою приналежністю авторки твору, по-друге, відповідною тематикою.

Мовлення роману письменниці рясніє лексикою розмовно-побутового стилю. Зокрема, йдеться про фонетичний розмовний варіант загальноновживаної одиниці «дівчинка» – «дево́чка» – вжитий у тексті твору 16 разів: «повідомляться, що *дево́чка*», «*дево́чки* прочитали її ще на першому курсі», «*дево́чки* молоді й неопитні» [12]. Цікавою як із точки зору аналізу ідіостилю, так і в контексті дослідження фемінного аспекту є оказіональна лексема «тьотя-дево́чка», вжита в романі 6 разів: «молода й гарна *тьотя-дево́чка*» [12]. Цією лексемою названо молоду працівницю РАЦСу. На позначення незайманої дівчини вжито сленгову одиницю «целка» й спільнокореневу лексему з демінутивним суфіксом «целочка»: «що ти *целка-патріотка*», «*целочки* з хороших і не дуже сімей» [12]. У наведених контексті підкреслена характеристики наївної чи підкреслено порядної людини.

Для називання осіб жіночої статі авторка використовує 114 разів сленгізм «тьолка», 12 разів «тьолочка», двічі зафіксовано вживання лексеми «бичка» з негативною семантикою, по 1 разу «тьола» й «чувіха». Також двічі зафіксовано вживання лексеми з конотацією згрубілості «далбайобка»: «фарширована ванна. М'ясом трьох *далбайобок*», «три *далбайобки* бачили спальне місце» [12]. Двічі особу жіночої статі названо лексемою «бичка» з негативною конотацією: «Купила блядські туфлі на манер харківських *бичок*»; «Його одна галицька *бичка* назвала “булочка зі сметаною”» [12]. С. Жадан, називаючи осіб жіночою статі, послуговується сленгізмами «тьолка» (4 рази) й «баба» (7 разів). Відповідно, спостерігаємо в мовленні автора «Депеш Мод» переважання сленгу для називання осіб жіночої статі з конотацією згрубілості.

Для називання повій в романі Ірени Карпи використано жаргонізм «блядь»: «всі *бляді* міста були там» [12]. Також один раз зафіксовано

слововживання одиниці «блядський» на позначення того, що належить або стосується повії: «купила *блядські* туфлі» [12]. В аналізованому тексті С. Жадана на позначення жінки аналогічної професії або просто хтивої жінки вжито лексему «сучка»: «*сучка* привокзальна» [9]. Використовуються також й інші жаргонні одиниці, такі, як: «шалава», «прошмандовка»: «вона прокинулася на столі, ну там п'яна, брудна, в порваному одязі, *шалава*», «*прошмандовка*, думає, що ми за неї за електрику платити будемо» [9].

Варто звернути також на словотвірний рівень сленгової лексики. Приміром, у тексті твору авторки поширеною є лексема «чувачок», утворена додаванням демінутивного суфікса «-ок-» до словотвірної бази «чувак»: «за ними видно зв'язаного індійського *чувачка*», «зв'язаний *чувачок* робить спробу дістати її язиком». Також для жаргонної номінації дорослого чоловіка, що є любовним партнером й водночас матеріально забезпечує свою кохану, 7 разів вжито одиницю «дяпчик»: «став із коlobка більше схожим на *дяпчика*». Маємо репрезентацію на лексико-словотвірному рівні стереотипу про тяжіння жіночого мовлення до використання зменшувально-пестливих форм. Подібне можемо сказати й про лексему «тьолочка» із демінутивним суфіксом «-очк-», вжиту в тексті твору 12 разів.

І. Карпа чільне місце у творі відводить змалюванню дівчачого світу 1990-х рр. й середовища молодих жінок середини 2000-х рр. Ознакою підліткового періоду, особливо, якщо йдеться про дівчат, є бажання зміни стилю. У центрі одного з епізодів роману «Добло і зло» – опис зміни іміджу однієї з подруг головної героїні. Тому цілком закономірно, що авторка вводить лексеми на позначення атрибутів дівчачого світу. Наприклад, йдеться про жаргонну лексему «пріча», вживання якої зафіксовано в тексті 5 разів: «Це ж вона — правдива *пріча* фам фаталь», «Зате проминув день фіолетового плаття і *прічі* фам фаталь», «Тільки ж як мені туди піднятися з цією уродською *прічою*», «Давай розмочимо цю *прічу*» [12]. Лексичні одиниці цієї ж тематичної групи, що притаманні розмовно-побутовому стилі,

використано в мовленні персонажів: «Боб-каре на *ножке!* *Лесінка!*» [12]. У вищезгаданому контексті наведено назви різновидів відповідних зачісок.

На позначення моди як одного важливих з атрибутів фемінного світу в тексті роману 4 рази зафіксовано сленгову одиницю «фешн»: «траханий *фешн*», «у всіх журнальних *фешн*-дрешн колонках», «в естетиці стріт-*фешна*», «розробників стріт-*фешн* одягу» [12]. Розмовному стилю притаманна така мовна одиниця, як «полуботіки», вжита в романі Ірени Карпи: «Надія Василівна в закритих червоних “полуботіках”». Описуючи моду, авторка вживає сленгову одиницю «траханий» для надання характеристика зі значенням «зухвалий», «непристойний»: «*траханий фешн*» [12].

У системі цінностей фемінного світу, вибудованого в романі «Добло і зло», чільне місце посідає концепт збагачення, матеріальних цінностей. Такий висновок робимо, оскільки синонімічний ряд сленгізмів зі значенням «гроші» досить широкий: «бакси», «бабло», «бабки», «кеш», «штука» на позначення тисячі («що за двісті *баксів* тобі й твій корабель віддадуть», «Ну так, коли *бабло* не зароблене..., ціни йому не знаєш», «зазвичай кидають на *бабки*», «японець бере свій *кеш*», «Я он в Удайпурі на півтори *штуки* картиночок накупив» [12]). Часто вживаними є також дієслівні сленгові лексеми, пов'язані з фінансовими операціями: «мутити», «кидати», «скачати», «розкрутити», «злупити», «просадити».

Досить поширеною в тексті роману є лексико-тематична група сленгізмів на позначення наркотичних речовин: «ганджа», «трава», «косяк», «косячок», «наркота», «екстазі». Вживання зменшено-пестливої форми цього слова доповнюється прикметником «тендітний», який має конотацію витонченості, що може бути ознакою фемінітивності, оскільки із контексту зрозуміло, що курінням «косячка» займаються дівчата: «Куримо тонкий тендітний *косячок*, запханий між зубчиків виделки» [12]. Уживання зазначеної лексеми простежується в тексті один раз.

Часто авторка звертається до зображення любовних і сексуальних зв'язків чоловіків і жінок. У цьому контексті варто звернути увагу активне використання сленгової одиниці «екс», вжитої 27 разів на позначення колишніх любовних партнерів: «Ах, так, мій *екс*». Зазначена лексема утворена з відповідної префіксальної морфеми. Сім разів зафіксовано вживання англiзму «бойфренд»: «правда, що у неї *бойфренд* із Белграда», «Колись у мене був *бойфренд* росіянин» [12]. У тексті твору «Депеш Мод» із подібним значенням зафіксовано 7 разів слововживання одиниці «хахаль»: «знайшла *хахалья*, почали самогон гнати», «тварь морська, і ще цей, *хахаль*» [9].

На позначення дівчини, з якою познайомилися з метою здійснення статевого акту, у тексті роману вжито сленгізм «знята»: «Вася дзвонив *знятій* колись в Яремчі на турбазі» [12]. На позначення статевого акту авторка використовує сленгові одиниці «трахати», «трахнути»: «міг уже мене *трахнути* де і коли завгодно» [12].

Слід зауважити, що опис статевого акту в тексті роману І. Карпи позначений переважно жартівливою конотацією. Зокрема йдеться про зображення епізоду псевдосексуальної гри подруг: «Ми лежимо на *траходромському* ліжку вп'ятьох: Ведмідь, Вася, Енот, Ніколас Кейдж і я»; «Ведмідь завалив мене на ліжку і почав "*трахати*"»; «Без хуя, власне, почав *трахати*» [12].

Стереотипне мислення щодо того, що приготування їжі є атрибутом фемінного, репрезентовано фразою з роману І. Карпи: «Я *нідарас* більш *тьолочний*, їсти люблю готувати» [12]. Сленгова одиниця «тьолочний» тут вжита характеристики, що не властива чоловікам.

Таким чином, залучення до тексту твору «Добло і зло» сленгової лексики більшою мірою виявляє жіночу емоційність, номінативна ж функція відходить на другий план. Також варто відзначити, що в мовленні авторки сленгових лексем на позначення позитивної характеристики тієї чи тієї реалії більше, якщо порівнювати з аналогічною лексико-тематичною групою

роману «Депеш Мод» С. Жадана. Аналізуючи сленгову лексику в плані аксіології, слід зауважити, що в зображеній жіночій системі цінностей роману І. Карпи переважають гроші, наркотичні речовини, сексуальні зв'язки, одяг і мода.

3.3. Сленгова лексика і фразеологія як репрезентант маскулінного в романі С. Жадана «Депеш Мод»

Часто жаргон сприймається як агресивний елемент мови, але в аналізованому романі Сергія Жадана він може бути розглянутий і як засіб вираження гендерної ідентичності. Наприклад, деякі персонажі можуть використовувати агресивні та вульгарні жаргонізми для вираження своєї силової позиції, що може бути пов'язано з традиційними уявленнями про чоловічі ролі в суспільстві.

Значна кількість жаргонної лексики обох аналізованих творів вживається для називання представників чоловічої статі. Часто в цьому контексті використовується сленгова одиниця «чувак» (29 разів в І. Карпи, 51 раз у С. Жадана). На позначення представників чоловічої статі зафіксовано такі сленгові одиниці, як: «хлоп» («В бідну країну їдеш, *хлопе!*»), і ще двічі в романі «Добло і зло»), «хлопай» («криваві фантазії простого *хлопая*», С. Жадан), «пацан» (двічі в романі І. Карпи, 5 разів у творі С. Жадана). Для називання чоловіків І. Карпа вживає подеколи вживає такі жаргонні одиниці, як: «дяпан», «дяп» – усічений варіант, «поц» (конотація зневажливості й лайливості; слово походить із мови ідиш, вживається на позначення чоловічого статевого органу), «перец», «братан», «пацик», «мен». Названі сленгові мовні одиниці, окрім функції номінації, також мають оцінну функцію. Тричі зафіксовано використання сленгової одиниці «мажор», що вживається зі значенням хлопець – представник «золотої» молоді.

Із негативною конотацією фігурують у тексті твору І. Карпи сленгові одиниці на позначення представників чоловічої статі: «гопнік» (називання осіб із напівкримінального середовища), «підарас», «педик», фразеологізм «підар гнойний»: «поки я не скажу про когось із політиків “От *підар гнойний*”» [12]. У наведеному контексті сленгова одиниця виконує оцінну функцію – надання негативної характеристики незалежно від сексуальної орієнтації. Номени з негативною семантикою лексико-тематичної групи «назви осіб чоловічої статі» в тексті роману С. Жадана значно переважають. Ідеться про такі лексичні одиниці, як: «ублюдок», «їбанат», «уйобок», «мудак», «гандон», «підар», «падла», «придурок», «лох».

Таким чином, сленговий пласт лексики обох творів рясніє номенами для називання представників чоловічої статі: у тексті роману «Добло і зло» 14 відповідних лексем і 80 випадків їхнього слововживання, у мовленні твору С. Жадана 12 мовних одиниць цієї лексико-тематичної, представлених 127 випадками слововживання.

На позначення ненадійної, незібраної, недбалої у справах людини в усному мовленні відповідного соціального прошарку поширена лексема «розпіздяй». У тексті роману «Депеш Мод» один раз маємо випадок слововживання спільнокореневої одиниці «розпіздяйство»: «не займатись *розпіздяйством* на робочому місці» [9]. Варто зауважити, що названа лексема вжита в контексті розповіді про особу чоловічої статі. Тому припускаємо, що ненадійність, незібраність, недбалість характерні для стереотипу про представників чоловічої статі.

Маскулінний світ обох аналізованих творів пов'язаний зі зверненням до зображення представників правоохоронних органів, на позначення яких в тексті роману І. Карпи вжито сленгову одиницю «мент»/ «мент» 9 разів: «ледь помітно кивнув *ментам*», «навіть чи хтось із цих чи інших доблесних *ментів* хоч пальцем ворухнув» [12]. Двічі вищезгадана лексема фігурує в мовленні твору С. Жадана. Також у тексті твору зафіксовано сленгову одиницю «*мінтура*» [9]. Слід зазначити, що в мовленні обох творів згадана

сленгова лексема позначена негативною конотацією. Таким чином, мовлення обох авторів підтверджує стереотип про те, що означена сфера діяльності пов'язана більшою мірою із чоловічим світом.

Зображений у романі «Депеш Мод» маскулітний світ досить жорстокий і не привабливий. Це досягається, зокрема, частим звернення автора до опису процесу неконтрольованого споживання алкоголю й використанням у відповідних контекстах сленгової лексики: «накачатися», «накачуватися», «нахуячитися», «бухати», «квасити». Також поширеною є група сленгової лексики із семантикою ознаки за станом сп'яніння (наркотичного чи алкогольного): «вгашений», вжита 4 рази, «обковбашений», зафіксовано вживання 1 раз. Слововживання сленгової одиниці «обдовбаний» спостерігаємо в тексті роману «Депеш Мод»: «два нещасні *обдовбани* створіння» [9]. Із подібним значенням один раз у тексті твору фігурує лексема «накачаний»: «коли він із ними зустрічається, то приповзає додому на рогах, *накачаний* портвейнами» [9]. З аналогічним значенням зафіксовано слововживання лексеми «обдовбаний»: «два нещасні *обдовбани* створіння» [9]. Двічі в романі зафіксовано сленгову одиницю «вгашена» на позначення особи жіночої статі, що знаходиться в стані алкогольного сп'яніння: «я бачу вона *вгашена*», «та, котра на балконі, вже *вгашена*» [9]. Також два рази названа лексема вжита для характеристики чоловіків у відповідному стані: «Вася дякує якомусь *вгашеному* мужику», «вони *вгашені* обидві зранку» [9].

Багатий синонімітний ряд у мовленні аналізованого роману С. Жадана на позначення алкогольних напоїв: «водяра» (33 випадки слововживання), «бухло» (7 разів), «пузир» (зафіксовано тричі): «купують там на всі бабки два ящики *водяри*», «від нас пахне ранковим *бухлом*», «вдавить він *пузир*, вдавить другий» [9].

Варто зазначити, що І. Карпа в тексті аналізованого роману так само послуговується подібними лексемами для характеристики осіб у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння, проте зазначимо, що характеристика ця стосується саме осіб чоловічої статі: «бо нафіг нам *бухий*

в сраку Ніно без трусів», «бо був *бухий* і про водіння має дуже приблизне уявлення», «давляться, *бухі* мажори, бабла злупимо» [9]. Один раз зафіксовано вживання мовної одиниці «бухло» безвідносно до представників чоловічої статі: «коло цієї стінки виставляємо *бухло*» [9]. Таким чином, аналізований пласт сленгової лексики обох творів свідчить, що невід'ємним атрибутом маскулінного світу є вживання алкоголю.

Окрім речовин, що спричиняють стан алкогольного сп'яніння, у тексті роману С. Жадана фігурує 14 разів сленгова назва наркотичної речовини «драп», що викликає стан наркотичного сп'яніння: «можемо з'їздити до ромів, взяти *драну*», «перейшов на драп, і вже просто сидів удома», «заходить Юрік із пакунком драпу» [9]. 8 разів зафіксовано слововживання в мовленні роману «Депеш Мод» лексеми «трава» для називання наркотичної речовини: «знаходить у джинсах рештки *трави*», «все, бабки закінчились, *трава* закінчується» [9]. Відповідно, бачимо, що сленгова лексика, пов'язана із вживанням алкоголю, більше представлена в контексті опису чоловічого середовища, ніж та, що репрезентує лексико-тематичну групу сленгу, вжитого на позначення наркотичних речовин, стану наркотичного сп'яніння.

У змалюванні маскулінного світу обох творів вжито жаргонізм «тачка», що вживається на позначення автівки: «Висококласний механік, може з галімої старої «хонди» зробити охуєнську спортивну *тачку*» (І. Карпа); «і бізнесмени розбрелись по *тачках*», «захоплюємо *тачки* і пускаємо їх на потреби ячейки» (С. Жадан). У тексті роману «Добло і зло» означена лексема зафіксована один раз, у мовленні твору С. Жадана – двічі. Відповідно, сленгова мовна одиниця більш характерна для чоловічого світу.

Характерною ознакою маскулінного в тексті роману «Депеш Мод» є жорстокість, що підтверджує ряд сленгізмів на позначення дії зі значенням «бити», «битися»: «просто *хуячить* з усієї сили», «починають *хуячити* один одного» [9]. У цьому ж контексті слід ширше говорити про деструктивну чоловічу силу загалом, адже в тексті твору широко представлена відповідна сленгова лексика зі значенням «розбити, понівечити, зіпсувати», а також

ознаку за цією дією названо жаргонною лексемами «розхуячить» (3 рази), «рохуячений» (4 рази), «мочити» (1 раз): «виходили непомітно на коридор і починали *мочити* один одного». У мовленні роману І. Карпи вище згадана група сленгових слів відсутня.

Окремий пласт жаргонної лексики тексту роману С. Жадана становлять лексеми на позначення статевого акту. Ідеться про такі одиниці, як: «трахнути»/ «трахнуть»: «добре було б її *трахнуть*», «я ж не *трахаюся* взагалі» [9]. Згадані лексеми зафіксовані у 18 випадках слововживання. У мовленні романі І. Карпи констатуємо 4 випадки відповідного слововживання: «*трахатися* ви все одно не будете», «мені от уже другий день як спічить із ними *потрахатися*» [12]. Сленгова одиниця «дрочити» вживається на позначення мастурбації 5 разів у тексті твору С. Жадана й двічі в мовленні аналізованого роману І. Карпи: «він повісив у себе в сортирі цей плакат і почав *дрочити* на Гехана», «той чувак, на якого ти *дрочиш* щодня» [9]; «цікаво, чи *дрочив* той чувак на цю тьотю», «бо до ванної я пішла після чергового есемеса Рибочки. *Дрочити* пішла» [12]. Згадана сленгова одиниця більшою мірою є ознакою мускулінного. Відповідно, наведений контекст свідчать про звернення обох авторів до стереотипу про виняткову бажаність статевого акту, сексуального задоволення саме для представників чоловічої статі.

Маскулінний стереотип щодо одягу, зовнішності, стилю представлено в тексті твору «Депеш Мод» сленговими одиницями «підарський», «підарастичний»: «користується якимось *підарським* гелем», «в якихось коротких *підарастичних* шортах» [9].

На нашу думку, слід окремо зауважити про таку характерну ознаку маскулінності, як тяжіння до вживання згрубілої, зниженої лексики на позначення багатьох реалій. Приміром, ідеться про використання двічі в тексті роману «Депеш Мод», замість загальноживаної мовної одиниці «обличчя», сленгової «їбло»: «листівки з його усміхненим американським *їблом* роздавались на заводах», «календарики з американським *їблом*

преподобного» [9]. Окреслена лексема, окрім номінативної функції, також виконує оцінну функцію й наділена конотацією різко негативного ставлення мовця до предмета зображення.

Висновки до розділу 3

Обсяг аналізованих творів відрізняється: кількість сторінок у «Депеш Мод» С. Жадана становить 229, що менше, ніж у «Добло і зло» І. Карпи, де цей показник становить 320 сторінок і включає фактично дві окремі частини – «Привиди моєї школи» та «Планета Тьолок». У тексті твору І. Карпи виявлено 419 випадків використання сленгових слів, тоді як у романі С. Жадана цей показник становить 478 відповідних лексем. Гендерно нейтральна сленгова лексика переважає в обох творах. Зокрема, в текстах обох творів представлено мовні одиниці зі значенням «бути», «перебувати»: «тусити», «тусувати» (9 разів у мовленні роману І. Карпи, тричі в тексті роману «Депеш Мод»). У тексті твору «Добло і зло» більше лексем із наведеною семантикою, зокрема, вживаються такі сленгові одиниці, як: «зависати», «закінуцца», «впісацца».

Гендерно нейтральним є сленгізм «валити»/ «звалити», вжитий І. Карпою тричі, а С. Жаданом 19 разів, на позначення дії зі значенням «втікати», «залишати місце перебування».

Поширеною в текстах обох авторів є також сленгова лексика на позначення статевого акту. Слововживання одиниць «трахатися», «трахати», «трахнути» значно частіше (18 разів) фіксуємо в тексті твору С. Жадана. У мовленні авторки роману «Добло і зло» констатуємо 4 випадки вживання згаданої лексеми. Таким чином, підтверджується маскулінний стереотип про виняткове, першорядне значення статевого акту для представників чоловічої статі.

Лексико-тематична сленгова група зі значенням «обдурити», «ввести в оману» представлена в тексті твору І. Карпи такими одиницями: «розвести», «повестися», «забазарити», «убазарити», «нагрузити», «втюхати», «впарити». У «маскулінному» ж тексті С. Жадана лексема «найобка» репрезентує відповідну групу лексем тричі, двічі вжито сленгову одиницю «намахувати». Відповідно йдеться про словесне оприявлення фемінного стереотипу про більшу схильність жінки до обману й інтриги.

В обох творах зображено життя молоді. Відповідно автори послуговуються лексемами для називання наркотичних речовин. У тексті твору І. Карпи зафіксовано 6 різних відповідних назв: «ганджа», «трава», «косяк», «косячок», «наркота», «екстазі». С. Жадан вводить до тексту роману дві лексеми подібної семантики: «трава» й «драп».

У романі «Депеш Мод» маскулінний світ зображений як досить суровий та малопривабливий. Це досягається, зокрема, частим використанням автором описів неконтрольованого споживання алкоголю та використанням сленгової лексики у відповідних контекстах. Ідеться про одиниці типу «накачатися», «накачуватися», «нахуячитися», «бухати», «квасити».

Велика частина сленгової лексики в тестах обох аналізованих творів пов'язана з семантикою «гроші». Це свідчить про важливе й помітне місце в системі цінностей персонажів обох творів матеріальних благ, зокрема грошей. Найбільш поширеними лексемами є «бабки» (С. Жадан – 31 раз, І. Карпа – 2 рази), «бакси» (І. Карпа – 24 випадків слововживання, С. Жадан – 4 рази). У тексті твору І. Карпи зафіксовано також вживання лексем «бабло» (17 разів) і «кеш» (2 рази). С. Жадан звертається до сленгової одиниці «общак».

Отже, використання сленгової лексики у тексті твору «Добло і зло» більшою мірою пов'язано з виявленням жіночої емоційності, при цьому номінативна функція відходить на другий план. Авторка використовує більше сленгових слів для позначення позитивних реалій, порівняно з аналогічною лексико-тематичною групою у романі «Депеш Мод» С. Жадана.

У зображеній системі цінностей жіночого світу роману І. Карпи переважають такі аспекти, як гроші, наркотичні речовини, сексуальні зв'язки, одяг і мода.

Маскулінне репрезентоване більш грубим мовленням. Приміром, І. Карпа звертається до евфемізму «гр'юбаний», а С. Жадан – до його варіанту «йобаний», позначеного більшим відтінком згрубілості. У мовленні автора роману «Депеш Мод» спостерігаємо також вживання нецензурної лексики, зокрема, йдеться про лексеми «їбанат», «уйобок».

У мовленні роману «Добло і зло» зафіксована більша кількість лексем для надання позитивної характеристики: «жирний», «козирний», «кльовий», «крутий», «прикольний», «ульот». Лексем із подібною семантикою в тексті твору С. Жадана значно менше, всього дві: «кльовий» і «прикольний». Проте до використання одиниці «кльовий» автор звертається доволі часто: 34 випадки слововживання.

Фемінний стереотип про тяжіння жіночого мовлення до пестливих форм підтверджено як мовленням персонажів роману «Добло і зло», так і мовленням розповідача. Зокрема, йдеться про вживання демінутивних суфіксів у словах «тьолочка», «чувачок», «дяпчик». Подібних форм у тексті твору С. Жадана не зафіксовано.

ВИСНОВКИ

На основі здійсненого аналізу текстів романів «Добло і зло» Ірени Карпи й «Депеш Мод» Сергія Жадана ми дійшли таких висновків. До вивчення поняття «ідіостиль» зверталися Н. Болотнова, С. Золян, С. Єрмоленко, Ю. Караулов, В. Кухаренко, О. Кухар-Онишко, Н. Сологуб, Л. Ставицька, М. Храпченко, О. Чичерін та інші дослідники. Частина науковців ототожнює поняття «ідіостиль» з поняттями «індивідуальний стиль» та «ідіолект». На нашу думку, шлях ототожнення «ідіостилю» з іншими поняттями не є продуктивним, бо кожне поняття обертається в своїй сфері смислів. Інший підхід передбачає розуміння «ідіостилю» як засобу вираження індивідуальності письменника, репрезентацію його мовних особливостей на різних рівнях: лексичному, граматичному та синтаксичному – які є специфічними для конкретного автора й водночас відображають його оригінальний спосіб мислення, мовну картину світу та сприйняття навколишнього світу.

Оскільки одним із ключових понять у нашій розвідці є поняття «сленг» ми вважали за необхідне звернутися до його вивчення. Явища мовної периферії й поняття про них ставали об'єктом наукових розвідок О. Ахманової, О. Горбача, П. Грабового, І. Матвіяса, Н. Сологуб, Л. Ставицької, В. Хом'якова та інших дослідників. Лексичні одиниці, що репрезентують такі соціальні діалекти, як: сленг, жаргон, арго – стилістично марковані та притаманні мовцям конкретних соціально-вікових груп. Поняттям «жаргон» визначають напіввідкриту лексико-фразеологічну систему, яка побутує в межах певного соціального або соціально-професійного середовища. Арго є закритою системою, де лексичні й фразеологічні одиниці обслуговують потребу таємної комунікації в межах закритих соціальних груп (приміром, серед злочинців). Сленгом називають майже відкритий набір ненормативних

мовних одиниць, які відомі широкому колу мовців, а їхній вжиток є досить активним.

Сучасні письменники звертаються до використання стилістично маркованих лексичних і фразеологічних одиниць у художніх творах із метою увиразнити мовлення, відобразити соціальний статус персонажів й окреслення ставлення до навколишньої дійсності як розповідача, так і персонажів. Наразі констатуємо, що використання соціальних сленгізмів у текстах художніх творів набуває більшої популярності. Спричинено це демократичними змінами в соціумі, модифікацією політичного, економічного й соціального середовища, а також пов'язано із залученням представників різних соціальних груп до публічної сфери. Використання стилістично маркованої лексики й фразеологічних єдностей у текстах художньої літератури відіграє важливу роль для побудови смислової системи загальнолітературної мови тієї чи тієї епохи. Сленгові елементи додають колорит мові, увиразнюють її, репрезентуючи мовний аспект життя й культури певної доби.

Мета нашої роботи зумовила звернення до аналізу поняття «гендер», його вивчення в різних галузях гуманітаристики. Зауважимо, що гендер відрізняється від біологічної статі. Його варто розглядати як унікальний набір стереотипів та моделей поведінки, які є властивими для представників тієї чи тієї статі. Таким чином, поняття «гендер» означає чоловіків і жінок на основі їхньої ролі в суспільстві. На мовному рівні гендерні особливості виявляються не тільки в способі оформлення думки, а й на словотвірному рівні, активному вжитку позанормативних одиниць, зокрема сленгової лексики й фразеології.

Дослідження сленгових мовних одиниць в обраних для аналізу текстах творів письменників дозволив дійти таких висновків. Вживання відповідної лексики зумовлено зображенням життя представників молоді й соціального маргінесу, мовленню яких притаманні відповідні словникові одиниці.

Обсяг обраних для аналізу творів відрізняється: кількість сторінок роману «Депеш Мод» С. Жадана становить 229, що менше, ніж у романі «Добло і зло» І. Карпи, де цей показник становить 320 сторінок. У тексті твору авторки зафіксовано 419 випадків сленгового слововживання, тоді як С. Жадан у тексті аналізованого твору до відповідних лексем звертається 478 разів. Таким чином, взявши до уваги обсяг творів, констатуємо: у мовлення письменника жаргонні лексеми поширені більше.

Найбільша кількість сленгових одиниць текстів обох творів зафіксована в лексико-тематичній групі «називання осіб». Обидва автори для номінації особи жіночої статі звертаються до жаргонізм «тьолка». Слід зауважити, що Ірени Карпи вживає його 114 разів, а Сергій Жадан використовує його значно рідше – всього 4 рази. Для позначення жінки, дівчини письменник використовує сленгову одиницю «баба», позначену відтінком згрубілості. Зауважуємо, що мовлення С. Жадана в тексті роману «Депеш Мод» практично позбавлене демінутивності, у чому й бачимо прояв стереотипу про мову чоловіків, якій зменшуваль-пестливі форми властиві значно меншою мірою або не властиві взагалі.

Гендерно нейтральна сленгова лексика переважає в обох творах. Приміром, в текстах обох романів репрезентовано мовні одиниці зі значенням «бути», «перебувати»: «тусити», «тусувати» (9 разів у мовленні роману І. Карпи, тричі в тексті роману «Депеш Мод»). У тексті твору «Добло і зло» більше лексем із наведеною семантикою, ніж у тексті роману «Депеш Мод». Наприклад, зафіксовано слововживання таких сленгових одиниць, як: «зависати», «закінуцца», «впісацца».

Звернення до описів ситуацій вживання наркотиків й алкоголю пояснюємо відповідною тематикою аналізованих творів. Це зумовлює наявність великої кількості певної жаргонної лексики, зокрема «бухло», «бухати», «пузир», «водяра» тощо. У тексті твору І. Карпи більше поширена сленгова лексика тематичної групи, пов'язаної з наркотиками («косяк», «трава», «наркота»).

Гендерні аспекти сленгової лексики зокрема можуть бути пов'язані з відтворенням стереотипів щодо соціальних ролей, властивих чоловікам чи жінкам. Це простежуємо в доборі лексичних одиниць, які персонажі й розповідач твору використовують у своєму мовленні для опису предметів, що асоціюються з різними гендерними ролями.

Сленгові одиниці на позначення статевого акту поширені в текстах обох творів. Слововживання лексем «трахатися», «трахати», «трахнути» фіксуємо в тексті твору С. Жадана 18 разів. У мовленні авторки твору «Добло і зло» спостерігаємо 4 випадки використання названої лексеми. Таким чином, тексти аналізованих романів підтверджують маскулінний стереотип про виняткове, першорядне місце статевого акту в мовній картині світу представників чоловічої статі.

Лексико-тематична сленгова група одиниць на позначення дії зі значенням «обдурити», «ввести в оману» представлена в тексті твору «Добло і зло» такими лексемами: «розвести», «повестися», «забазарити», «убазарити», «нагрузити», «втюхати», «впарити». У тексті С. Жадана лексема «найобка», що є синонімом до загальноживаного й стилістично нейтрального слова «обман», репрезентує відповідну групу лексем тричі, два рази фіксуємо слововживання одиниці «намахувати». Таким чином, маємо ослівлений вияв стереотипу про більшу схильність жінки до обману й інтриги, ніж чоловіка.

В обох творах зображено життя молоді. Відповідно автори послуговуються лексемами для називання наркотичних речовин. У тексті твору І. Карпи зафіксовано 6 різних відповідних назв: «ганджа», «трава», «косяк», «косячок», «наркота», «екстазі». С. Жадан вводить до тексту роману дві лексеми подібної семантики: «трава» й «драп».

У творі «Депеш Мод» С. Жадана маскулінний світ змальовано досить суворим і малопривабливим. Це досягається у тому числі й зверненням автора до описів неконтрольованого споживання алкоголю та використанням сленгової лексики. В означених контекстах фіксуємо слововживання таких

жаргонізмів, як: «накачатися», «накачуватися», «нахуячитися», «бухати», «квасити».

Значна частина сленгової лексики в тестах обох аналізованих романів пов'язана з семантикою «гроші». Це свідчить про пріоритетне місце матеріальних цінностей, зокрема грошей, в аксіологічній системі персонажів обох творів. Найбільш поширеними лексемами є «бабки» (С. Жадан – 31 раз, І. Карпа – 2 рази), «бакси» (І. Карпа – 24 випадків слововживання, С. Жадан – 4 рази). У тексті твору І. Карпи зафіксовано також вживання лексем «бабло» (17 разів) і «кеш» (2 рази). С. Жадан звертається до сленгової одиниці «общак».

Сленгова лексика в тексті роману «Добло і зло» виконує більшою мірою емоційно-оцінну функцію, номінативна функція відходить на другий план. Авторка використовує більше сленгових слів для позначення позитивних реалій, порівняно з аналогічною лексико-тематичною групою у романі «Депеш Мод» С. Жадана. У зображеній системі цінностей жіночого світу роману І. Карпи переважають такі аспекти, як гроші, наркотичні речовини, сексуальні зв'язки, одяг і мода.

Використання згрубілої лексики пов'язано з маскуліним стереотипом про мову чоловіків. Таким чином, І. Карпа звертається до евфемізму «гробаний», а С. Жадан – до його варіанту «йобаний», який має певний відтінок згрубілості. У тексті твору С. Жадана зафіксовано вживання нецензурної лексики, зокрема, йдеться про лексеми «їбанат», «уйобок».

Фемінний стереотип про тяжіння жіночого мовлення до пестливих форм підтверджено як мовленням персонажів роману «Добло і зло», так і мовленням розповідача. Зокрема, йдеться про вживання демінутивних суфіксів у словах «тьолочка», «чувачок», «дяпчик». Подібних форм у тексті твору С. Жадана не зафіксовано.

Сленгова одиниця «дяпчик», слововживання якої зафіксовано в тексті роману І. Карпи 7 разів, яскраво репрезентує саме фемінне мовлення, адже використовується на позначення реалії фемінного світу – любовного

партнера, зазвичай старшого, що фінансово забезпечує свою партнерку. Природно, що для маскулінного мовної картини світу ця одиниця не буде характерною.

У мовленні роману «Добло і зло» зафіксована більша кількість лексем для надання позитивної характеристики: «жирний», «козирний», «кльовий», «крутий», «прикольний», «ульот». Слів із подібною семантикою в тексті твору С. Жадана значно менше, всього дві, репрезентовані одиницями «кльовий» і «прикольний».

Отже, проаналізовані сленгові одиниці текстів обох авторів значною мірою сприяють вияву фемінного й маскулінного, реалізують пріоритетні для світу чоловіків чи жінок концепти (матеріальні цінності, сексуальне задоволення, вживання наркотиків й алкоголю як засобу розваги й зняття напруги тощо). Такий напрям вивчення аналізованих романів й інших творів сучасної літератури вважаємо перспективним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брославська, І.С., Шевченко Л.Я. Ідіостиль і концептуальна ідіосфера автора у художньому дискурсі. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Сер. Філологія. 2012. Вип. 1003. С. 22 – 27.
2. Бук С. Н. Частина мови у словнику і тексті Івана Франка (на матеріалі великої прози). Лінгвістичні студії. 2011. Вип. 22. С. 62 – 66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lingst_2011_22_14
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / керівники проекту: П. М. Мовчан, В. В. Німчук, В. Й. Клічак ; Ін-т укр. мови НАН України, Ін-т мовознавства НАН України, Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Т. Шевченка. Київ: Дніпро, 2009. 1332 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови : Близько 250 000 слів / за ред. В. Т. Бусела. Київ: Перун, 2005. 1728 с.
5. Гомілко О. Гендер// Філософський енциклопедичний словник. Режим доступу: <https://9.slovaronline.com/2260-%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B5%D1%80>
6. Горбач О. Арго в Україні. Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. 688 с.
7. Дідух Х. І. Ідіостиль як відображення авторської картини світу. Філологічні науки. Сер. Риторика і стилістика. URL: http://www.rusnauka.com/15_NNM_2012/Philologia/2_111114.doc.htm
8. Должикова Т. І. Сленгізми в сучасному українському художньому дискурсі. Волинь філологічна: текст і контекст, 2013. Вип. 15. С. 92 – 100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vftk_2013_15_13
9. Жадан Сергій. Депеш Мод: роман. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=14851>
10. Загнітко А. Сучасний лінгвістичний словник: ТВОРИ, Вінниця 2020. Х, 920 с.

- 11.Калимон Ю., Кульчицький І., Ліхнякевич І. Ідіолект, ідіостиль, індивідуальний стиль. Тотожне чи різне? Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. 2014. С. 226 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufm_2014_5_52
- 12.Карпа Ірена. Довго і зло: роман Режим доступу: <https://coollib.net/b/311133/read>
- 13.Кухар-Онишко О. Індивідуальний стиль письменника: Генезис, структура, типологія. Київ: Вища шк., 1985. 176 с.
- 14.Линтвар О. М. Індивідуальний авторський стиль (ідіостиль), ідіолект автора художнього твору. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2014_44_50
- 15.Літературознавчий словник-довідник / Р. Т Гром'як, Ю. І. Ковалів та ін. Київ: ВІД «Академія», 1997. 752 с.
- 16.Малиновська І. В. До характеристики мовної особистості В. В. Акуленка: стилістичні, лінгвориторичні та лінгвокогнітивні аспекти. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10962/01-Malinovska.pdf?sequence=1>
- 17.Маслова Ю. П. Мовна реперзентація гендеру // Наукові записки. Серія Філологічна. Острог : Вид-во НаУ Острозька академія, 2009. Вип. 12. С. 224–233. Режим доступу: <https://eprints.oa.edu.ua/1307/1/maslova6%20120412.pdf>
- 18.Миколенко Т. М. Сленгова номінація компонентів тематичного поля РУХ. Мова і культура (Науковий журнал). Київ: Вид. дім Дмитра Бураго, 2011. Вип. 13. Т. XII (152). С. 170 – 178.
- 19.Навальна М. І. Субстандартна лексика в мові сучасної художньої літератури. // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах. Київ, 2012. С. 112 – 122.

20. Поздняков О. В. Вікові та суспільні чинники використання сленгового вокабуляру. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. Філологія» Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 1(69), ч. 2, березень. С. 105–108.
21. Редько Є. О. Деякі зауваги щодо протоофенської основи українських арго// Мова. Література. Фольклор, 2021. № 1. С. 151–158.
22. Редько Є. Нові знадобки до українського арго (слобожанська «сліпенька мова»)// Збірник Харківського істотко-філологічного товариства. Нова серія. 2019. Т. 16. С. 99-108.
23. Рибалка Я. І. Жаргонізми в літературі: мовні викрутаси чи зона підвищеної небезпеки? (на матеріалі роману "Архе" Л. Дереша). Дослідження з лексикології і граматики української мови. 2014. Вип. 15. С. 212-221. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dlgum_2014_15_27 (дата звернення: 25.04. 2022).
24. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія Полтава: Довкілля, Київ, 2006. 716 с.
25. Сидоренко І. Підходи до вивчення ідіостилю у лінгвістичних дослідженнях художнього тексту. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/sydorenko_pidhody.pdf
26. Сидоренко Н. М., Остапенко Н. Ф. Українські аспекти гендерної рівності // Вісн. Київ. нац. ун-ту. Сер.: Журналістика. 2003. Вип. 12. С. 26–28.
27. Словник сучасного українського сленгу / Упоряд.: Т. М. Кондратюк. Харків: Фоліо, 2006. 350 с.
28. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970—1980.
29. Сотников А. В. Складові компоненти мовної особистості в контексті міжкультурної комунікації. Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. Київ: Логос, 2012. С. 267-271.

- 30.Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціяльна диференціяція української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.
- 31.Ставицька Л. Про взаємодію жаргону і сленгу. Українська мова та література. Київ, 2000. № 15. С. 19–21.
- 32.Ставицька Л. Про термін ідіолект. Українська мова. 2009. №4. С. 3-15.
- 33.Ставицька Л. Український жаргон: словник. Київ: Критика, 2005. 496 с.
- 34.Ставицька Л. О. Гендер: мова, свідомість, комунікація/ Інститут української мови НАН України. Київ: КММ, 2015. 440 с. Режим доступу: <http://www.komm.ltd.ua/images/STAVYTSKA.pdf>
- 35.Ставицька Л.О. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників. Обсценізми, евфемізми, сексуалізми. Київ: Критика, 2008. 456 с.
- 36.Стельмах Б. Індивідуальний стиль як об'єкт лінгвостилістичних досліджень. Вісник Уманського педуніверситету. Сер. Філологія (мовознавство). Київ : Знання України, 2004. С. 228–233.
- 37.Столяр М. Ю. Молодіжний сленг у сучасному художньому дискурсі (на матеріалі художнього ідіолекту І. Карпи). Записки з українського мовознавства. 2014. Вип. 21. С. 119–126.
- 38.Столяр М.Ю. Молодіжний сленг у постмодерній українській прозі: прагмалінгвістичний аспект. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Stoliar_Mariia/Molodizhnyi_slenh_u_postmodernii_ukrainskii_prozi_prahmalinhvistychnyi_aspekt.pdf
- 39.Таран О. С. Гендерний аспект вивчення жаргонної лексики. Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/55122/81-Taran.pdf?sequence=1>
- 40.Ткаченко А.О. Індивідуальний стиль: феноменологія/типологія; динаміка/статика. (На матеріалі творчості українських поетів 60–90-х

- років): автореф. дис. д-ра філол. наук: 10.02.01. Київський держ. університет. Київ, 1998. 37 с.
41. Українська мова (енциклопедія) / Редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко та ін. 2-е вид. випр. і доп. Київ: Українська енциклопедія, 2004. 824 с.
42. Український лексикон кінця XVIII – початку XXI ст.: словник-індекс: у 3-х т. Т. 1. А—Й. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 669 с.
43. Юрченко О. С. Еволюція фразеології нової української літературної мови (середина XVII – початок XIX ст.) // Вісн. Харк. ун-ту. Вип. 245: Поетика, стиль, лексикологія і граматична будова української та російської мов. 1983. С. 21–25.
44. Cameron D. Performing Gender Identity: Young Men's Talk and the Construction of Heterosexual Masculinity // Language and Masculinity / Edited by Johnson S. and Meinhof U.H. - Blackwell Publishers, 1997. - P. 45-63.
45. Johnson S. Theorizing Language and Masculinity: A Feminist Perspective // Language and Masculinity / Edited by Johnson S. and Meinhof U.H. - Blackwell Publishers, 1997.

Анотація

Лиманська А. С. Гендерний вимір жаргонної лексики в ідіостилі письменника (на матеріалі романів Ірени Карпи «Добло і зло» та Сергія Жадана «Депеш Мод»).

Робота присвячена дослідженню гендерного жаргонної виміру лексики в ідіостилі Ірени Карпи й Сергія Жадана.

Об'єкт дослідження – жаргонна і сленгова лексика в ідіостилі Ірени Карпи й Сергія Жадана. Предметом вивчення є структурно-семантичні особливості мовних одиниць сленгової лексики, що наявні в романах «Добло і зло» й «Депеш Мод», прояви фемінного й маскулінного в обарній групі мовних одиниць.

У кваліфікаційній роботі зроблено спробу дослідити специфіку ідіостилю С. Жадана й І. Карпи, проаналізувати тематичні групи сленгу, окреслити гендерний вимір жаргонної лексики на матеріалі текстів романів «Добло і зло» й «Депеш Мод».

Поняття «сленг», «жаргон», «гендер» описано за довідковими, підручковими й монографічними джерелами. Окреслено функції сленгової лексики в мові художньої літератури, її роль у формуванні ідіостилю письменника.

Доведено, що використання сленгової лексики в тексті твору «Добло і зло» більшою мірою пов'язано з виявленням жіночої емоційності, при цьому номінативна функція відходить на другий план. Аксиологічна ідентичність жінки пов'язана з такими аспектами, як: гроші, наркотичні речовини, сексуальні зв'язки, одяг і мода.

Маскулінний аспект сленгу в тексті роману С. Жадана репрезентовано вживанням нецензурної лексики, використанням згрубілих форм слів, зображенням споживання алкоголю й стану алкогольного сп'яніння, активним використанням лексем на позначення статевого акту.

Ключові слова: сленг, жаргон, гендер, фемінне, маскулінное, Сергій Жадан, Ірена Карпа, сучасна література.

Summary

Lymanska A. S. Gender Dimension of Slang Lexicon in the Idiolect of the Writer (Based on the Novels "Good and Evil" by Irena Karpa and "Depeche Mode" by Serhiy Zhadan).

The thesis focuses on the study of gender-specific dimension of slang lexicon in the idiolect of Irena Karpa and Serhiy Zhadan.

The subject under investigation is the the slang and colloquial lexicon in the idiolect of Irena Karpa and Serhiy Zhadan. The object of the study is the structural and semantic features of linguistic units of slang lexicon present in the novels "Good and Evil" and "Depeche Mode," manifestations of feminine and masculine in the lexical group of language units.

In the qualifying work, an attempt was made to explore the specificity of the idiolect of S. Zhadan and I. Karpa, analyze thematic groups of slang, outline the gender dimension of slang lexicon based on the material of the texts of the novels "Good and Evil" and "Depeche Mode."

The concepts of "slang," "jargon," and "gender" are described using reference, textbook, and monographic sources. The functions of slang lexicon in the language of fiction literature and its role in the formation of the writer's idiolect are outlined.

It is proven that the use of slang lexicon in the text of the work "Good and Evil" is more closely related to the expression of feminine emotionality, with the nominative function taking a secondary role. The axiological identity of a woman is associated with aspects such as money, narcotics, sexual relationships, clothing, and fashion.

The masculine aspect of slang in the text of S. Zhadan's novel is represented by the use of vulgar language, the use of coarse forms of words, depicting alcohol consumption and states of alcohol intoxication, and active use of lexemes to denote sexual acts.

Key words: slang, jargon, gender, feminine, masculine, Serhiy Zhadan, Irena Karpa.